श्रीराज्ञिणीः स्तुजङ्गुचोनवसन्निवेशः क्लेशव्ययं च पद्मलवलन
यनांचलश्रीः श्रीः॥ यत्रांचलग्रथनमंगलमाचचारशृंगारहारमणिकौस्तुभ
रश्मिगुंफः तावद्विघ्नंथारंभेनिःप्रत्यूहंयसमाश्रयेप्रचयपरिपंथिकल्मष
निवृत्तयेचानीष्टदेवतानमस्कारमाह॥ महतीयाष्टवसुर्वर्णनश्रीनारायणनामकी
र्त्तनानामन्यतमविधानेनाखिलाभिलषितसिद्धिरितिविचिंत्यश्रीश्रीराणिगयोजन्नंदनोनं
दनःकविचक्रवर्त्तीश्रीकेशवाकःश्रीनारायणस्मरणकीर्त्तनन्तितुभिरेवसक ॥१॥
लमंगलश्रेयःश्रीराज्ञिरितिनिणीयप्रयत्नःआरब्धकार्यार्थसंग्रयार्त्तघोरेषुचया
धिषुवर्त्तमानाःसंकीर्त्तनारायणनामधर्मविमुक्तदुःखाःसुखिनोभवंति॥ इतिसंस्कृ

त्यचशास्त्रोक्तश्रीश्रीनिवासयोराज्ञीर्व्यपदेशेनमहामंगलमहोत्सवप्रतिपादकं
विवाहवृंदावनंनामविवाहपटलंचिकीर्षुःसर्वाद्योघनाशनंग्रंथार्थसिद्धिप्र
दंकवितायांकविबुद्धिवर्द्धनंलक्ष्मीलक्ष्मीपतिनामग्रहणमेवप्राणेषीत्॥ श्री
राज्ञिणीलक्ष्मीलक्ष्मीशयोःनवसंनीवेशःउपचयामसंगमोनूतनसंगमःवो
भावक्लेशव्ययंस्तुजङ्गुक्लेशानाशंकरोत॥ अविद्याअस्मिरागद्वेषाभिनिवेशाख्याः
पंचक्लेशाः॥ अनित्येनित्यबुद्धिर्अशुचौशुचिभावनाअनात्मन्यात्मधीर्यचताम
विद्यांविदुर्बुधाः॥ पञ्चतिपुरुषोयेरकल्पप्रतीतिरस्मिता॥ सुखेव्यासक्तीरागः
गःदुःखेद्वेषतीतिर्द्वेषःअनुभूतादपिमरणादेस्त्रासोभिनिवेशः॥ एतेपंचक्लेशाःएते

षांक्षयंविदधाति कथंनुतः प्रचलवलन्नः चलंतीपरस्पर विलोकनायगतागतंकु
र्वंतीनयनांचलश्रीः नेत्रांतलक्ष्मीः यत्रसः॥ यत्रसंगमिशृंगारदारामणिकी
स्तुनरन्निमुंफः अबलग्रथनमंगलंआचचार॥ लक्ष्म्याः कंठेशृंगारार्थंयोहारः।
तस्ययेमणयः तेषांयथाविम्बोः हृदयेयः कौस्तुभमणिः तस्ययेरश्मयः किरणाः तेषांगुं
फः परस्परगुंग्रथनंअंचलस्यग्रथनलक्षणंमंगलंआकाषीत्॥ विवाहेकिलकन्या
वरयोर्मंगलार्थंवसनांचलद्वयग्रंथनंक्रियते॥ तत्रत्ररत्निभिरेवसंपादितमित्य ॥२॥
र्थः॥ संवर्ग्यगर्ग्यभृगुनागुरिरैभ्यगीर्भ्यः सारंवराहमिहरादिमतानुसारं॥ स्फा
रस्फुरत्परिमलाढ्यफलंविवाहवृंदावनंविरचयामिविचाररम्यं अहंभृगु

नागुरिरैभ्यगीर्भ्यः सारंसंवर्ग्यगृहीत्वाएकीकृत्यविवाहवृंदावनंविरचयामि॥ किंभूतं॥
विवाहवृंदावनंविवाहमिहरादिनामाचार्याणांमतंअनुसरतीतिवराहः तेषांम
तंअनुस्मृत्येत्यर्थः॥ किंविशिष्टंस्फारस्फुरत्परिमलाढ्यफलं॥ स्फारोविकसनः स्फु
रत्॥ प्रस्तमलः॥ योसौपरिमलोविशेषार्थः तेनाढ्यंसमृद्धंफलंतत्वज्ञानंयत्र॥
वनमपिपरिमलेनफलेनपरिपूर्णंभवति॥ किंविशिष्टं॥ विचाररम्यं॥ अ
वानुराधामृगमूलरेवतीकरंमघास्वातिरदृषणोगणः॥ रवेरमीनामकरादिषड्गृहीक
रकंग्रहेमंगलकर्मगीदृशां ध्रुवाणिरोहिणीसहितमुत्तरात्रयंमृगश्चमूलंच
रेवतीचकरश्चसमाहारद्वंद्वः मघास्वातित्रयंनक्षत्रगणः विवाहेअदूषणः॥ विधादि

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June 2017

दोषरहितोमंगलकृत्स्त्रीदृतःतथामृगीदृशांकरग्रहेपाणिग्रहणंमहोत्सवेरवेःश्रीसूर्य
स्यत्रमीनामीनरहितामकरादिषट्ग्रहीषणांसमाहारःषड्ग्रहीमंगलकृत्भवतिमे
करकुंभमेषवृषमिथुनरात्रिषुवर्त्तमानेसूर्येविवाहोभवति प्राचेतसंप्राहशु
भंभगर्क्षेसीतातद्दानसुखनिषेवे॥पुष्यस्तुपुष्यत्यातिकाममेवप्रजापतेरापसमा
पमस्मात् प्रावेदुसंतोर्जसहःकरग्रहःपरेरुदाहारिनहारितन्मतं॥प्राचेतसोवा
ल्मीकिःभगर्क्षेदुर्वाफाल्गुनीनक्षत्रंविवाहेशुभंप्राह॥पुनःसीतातद्दानसिद्धम्॥३॥
गर्क्षेऊढापरिणीतासुखंनसिषेवेतुपुनःपुष्यःअस्मिन्प्रजापतौअतिकाममेवपु
ष्यन्सन्प्रजापतेःअस्माकारणाद्वा. प्राविदूवसंतोर्जसहःकरग्रहःपरेरु

दाहारिनहारितन्मतं॥रवेरवौत्रारिणामुत्तरायणंपुरंध्रिपाणिग्रहणेपरायणं
विवाहःकथितःपरैःकिञ्चिदाचार्यैः॥प्राहर्षिवसंतेकार्त्तिकेमार्गशीर्षेचकरग्रहउ
दाहारिविवाहःकथितः॥रुद्रहरणेउदग्राङ्गुर्वःकथनेवर्त्तेतेअद्यतन्यांकर्मणि
प्रयोगः॥तन्मतंतेषामिदंमतंनहारिनमनोहरं॥परंतुइदमेवयुक्तंरवेःश्रीसूर्यस्य
वैसारिणंमीनरहितमुत्तरायणंमकरादिरात्रिपंचकंपुरंध्रिपाणिग्रहणेस्त्रीणावि
वाहेपरायणंप्रसिद्धं याम्योत्तराःप्रागपराश्चपंचद्वेद्वेचरेरवेरचयेद्विदिक्षु॥
विदिक्स्थितीयार्गलितामितारःसहाःत्रिजित्तत्रभवेद्भवर्गः अथवेधःसवत्रसत्या
जुइतिवेधःज्ञानप्रकारमाह॥याम्योत्तरादक्षिणोदीच्याःपंचरेखारचयेत्॥तथाप्राग

पराश्चदुर्वपश्चिमाभिमुखाः पंचरेखाः ऊर्ध्वाः॥ अपरं द्वे द्वे रेखे विदिक्ष्वंशानश्रा
ज्ञेयकोणतः कार्ये॥ एवं चतुर्दश रेखाः रचनीयाः॥ तत्र चक्रे नवगृहनक्षत्रगणो भ
वेत्॥ अभिजिताधिष्ठितनसह॥ किंतु नवगृहाः॥ विदिक्षु तीयागलिताग्नितारः इ
शानकोष्ठस्थद्वियरेखाग्रे अगलितास्थापिता अग्नितारा ऋक्षिका यत्र॥ सततः आ
रभ्य चतुर्दशरेखानां अष्टाविंशत्यग्रेषु अष्टाविंशतिनक्षत्राणि स्थापयेत्॥ उक्तं च
रत्नमालायां॥ ऊर्ध्वरेखापंचतिर्यगाताश्चेति तस्मिन्नभिन्नाग्रगतं भिनत्ति भ॥ ध्रु॥
द्वेः विवाहे ऋक्षमदोषमेव॥ स्त्रीपुंसयोरासुरसौम्यविधः सौम्यव्यधोदंतिसुखानि
शश्वत्॥ तस्मिन्नुचक्रे रेखाग्रे वर्तमानो ग्रहः अभिन्नाग्रगतं तस्या एवं रेखाया

अद्वितीयाग्रे स्थितं अदोषमेव विवाहर्क्षं विवाहनक्षत्रं भिनत्ति विध्यति॥ अत्र वि
शेषमाह॥ असौम्यविधः॥ स्त्रीपुंसयोः कन्यावरयोः आयुर्दैति॥ स्त्रीश्च पुमांश्च स्त्री
पुंसौ तयोः स्त्रीपुंसयोः अचुतरविचतुरस्त्रीपुंसधेन्वनडुहकुक्कुसामवाञ्जनसे
त्यादिराजगणोपठितत्वादकांताश्च स्त्रीणां द्वकयमारः पापास्तिसंयुतः सौम्यः॥ तथा
सौम्यविधः तयोः शश्वन्निरंतरं सुखानि दद्यति॥ सौम्यः सौम्यगुरुभार्गवाः सौम्याः अ
तः सर्वथा विवाहे ग्रहविद्धं नक्षत्रं त्याज्यं॥ उक्तं च॥ श्रीपतिः॥ चक्रे तस्मिन्नि करेखास्थि
तेनक्षयं विद्धं नूनमृक्षं गृहेणेति वैश्वदेवतचतुर्लवः श्रवः पंचलवः शतभि
षजिन्मिति॥ अन्यतः परिणयादयं विधः सप्तरेखवलयेविलोक्यते अभि

जितोधिष्ण्यस्यप्रमाणंस्थितिंचकथयति॥ इदनक्षत्रमध्येत्रिजिन्मितिः त्रिजिन्नक्ष
त्रप्रमाणंस्थितिः॥ वैश्वदेवतचत्तलवणौ॥ उत्तराषाढस्यपंचदशघटिकाः परंश्र
वःपंचत्रूलवःश्रवणनक्षत्रस्यघटिकाचत्तस्रयं॥ एवमेकोनविंशतिघटिकात्रि
जिन्मानं॥ अपरंत्रत्रस्थितंविलोक्यते॥ अपरमपिविशेषमाह॥ अयंव्यधःएष
वेधःपरिणयादन्यत्रविवाह्यतिरिक्तमन्येषुकार्येषुसज्ञरेखवलयेसज्ञशला
कंचक्रंविलिख्यविलोक्यते सकिलवेधविधिर्द्वितीययोश्चरणयोर्मिथः॥५॥
आदिचत्तर्थयोः॥ अशुभविद्धमशेषमुद्धुत्यजेचरणगंशुभवेधमसंपदि
अथपादवेधप्रकारमाह॥ किलइतिश्रूयतेसत्येवसवेधविधिःमिथःपरस्परद्वि

द्वितीययोश्चरणयोर्भवति॥ आदिचत्तर्थयोःपादयोःपरस्परंवेधोभवति॥ अतःअ
शुभविधंअशेषंउद्धुत्यजेत्॥ क्रूरविद्धंनक्षत्रंसमस्तंत्याज्यं॥ पुनःअसंपदिअसत्तायां
यदाअन्यलग्नंनलभ्यतेतदाशुभवेधंचरणगंत्यजेत्॥ यदिसौम्यग्रहःनक्षत्रस्यद्वि
तीयचरणेभवतितदाविवाहनक्षत्रस्यद्वितीयःत्याज्यः॥ एवंसर्वत्र॥ उक्तंच॥ लग्नः
प्रथमेनचत्तर्थंचद्वितीयेनतृतीयकं॥ तृतीयेनद्वितीयचत्तर्थेनाद्यकंव्यधः॥ स्मृतइति॥

यतैदशुभैर्गतगम्यमधिष्ठितंयदपिचत्रिविधक्रुतदूषितं॥ तरणितारकतापि
चत्तर्दशंतदखिलेपिखिलंशुभकर्मणि अथनक्षाणांसज्ञादरणीयत्वमाह॥ य
न्नक्षत्रंअशुभैर्ग्रहैर्गतंगम्यंतथायत्अधिष्ठितंभवति॥ तत्कंगंततत्यं॥ अधितंस्या

त्र॥ अपि च यथा यत्र त्रिविधा द्भुतदूषितं त्रिविधो द्भुतो दिव्यभूमांतरिक्षजैः उत्पातैः
दूषितं दूषीकृतं भवति॥ उक्तं च॥ क्रूरैर्भुक्तं क्रूरगतव्यमक्तं क्रूरांतं क्रूरविक्षंचने
ष्टं॥ यच्चोत्पातैर्दिव्यभौमांतरिक्षैर्दुष्टं तद्भूतं क्रूरलक्षादतं च॥ अपरं यत्तरणितार
कतोपि चतुर्दशं सूर्याधिष्ठितनक्षत्रात्यच्च चतुर्दशांतत्पूर्वोक्तनक्षत्रं अखिलेपि शु
भकर्मणि विवाहेपि अन्यत्रापि शुभकार्ये निखिलं अवेद्यं अग्राह्यं॥ अनादरणीयं॥
रविनरवेर्मितकर्मविधुंतुदोमुनिभिरिंडरखंडलमंडलः॥ ऋतवहाकृतिय
दृतिषेनदंतिभिः क्षितिसुतादभिलक्षयतिग्रहः अर्कविधुंतुदोरविराहुरवि ॥६॥
नरवेर्द्वादशभिर्विंशत्यापरिमितं नक्षत्रं अभिलक्षयतः॥ सूर्याधिष्ठितनक्षत्रात्ष्ठा

तारकराजभान्वोः चंद्रसूर्ययोः रेखास्थयोर्मिथो दृक्पातः दृग्यंनयनार्गलाएकार्ग
लो भवति तथा तुल्यस्पर्द्धगम्यगतयोः । श्रीर्षभं भवति रूपसंयुताऽष्टयो
गमिति रद्धिवासती॥ रोहिणी यदि च सार्द्धविश्वयुक्मंगलं गलति सागलोवि
धौ दुष्टयोगमिति यैर्नवदुष्टयोगाः संति तेषामेकद्वित्र्यादिसंख्यानेवि
क्षंभात्पचत्तिगणने सति यामिति यैर्नमो योगरूपयुताएकेन युक्ता ततः
अद्धिता अर्द्धीकृता सती तत्संख्यानक्षत्रं श्रीर्षभं भवति॥ विष्कंभादिअ
ष्टाविंशतियोगानां मध्ये ये विष्कंभातिगंडशूलगंडव्याघातवज्रवतीपातपरि
घवैधृताः ये एते नवदुष्टयोगाः संति तेषां मध्ये यदि एकोपि लग्नदिवसे भवति

तदा तस्याः संख्यायाः अंकः स्थाप्यः ॥ एको युक्तः कार्यः तस्यार्द्धं विधेयं यावत्संख्या
कं नक्षत्रं भवति तद्दक्षिणशिरसि न्यसेत् ॥ इष्टयोगसंख्यायां एकयुतायां अर्द्धं
तेयदि शेषिणी सूर्यार्द्धशेषो विशिष्यते ॥ तदा सार्द्धं विश्वयुक्तं सार्द्धत्रयोदशभ
ध्ये क्षेप्याः ॥ एवं सार्गलेविधौ एकार्गलेजाते मंगलं गलति ॥ मांगल्यं विनिष्यति
॥ उक्तं च ॥ व्याघातशूलपरिघव्यतिपातशुक्लगंजातिगंजकुलिशेषु वैधृतेषु ॥
आदित्यचांद्रिपितृसर्पनदस्वमूलमैत्राख्यतिष्यसुरवर्द्धकिनानिमूर्द्धि ॥ ॥
त्यस्कागतैष्यस्यपरेउहेउमुक्तैतिनक्षत्रमशेषमेव ॥ एकार्गलस्यैवचि
साचिभंगीसंध्यागतंयज्जलदस्त्रयंति अपरेआचार्याः गतैष्यस्यदेहं

गतगम्यस्य कारणं त्यस्का अशेषमेव नक्षत्रं उक्तं तिपरिहरंति । दिनिश्चितं सा एका
र्गलस्यैव चिभंगी वैचित्री यत्संध्यागतं मध्ये आगतं गलद्दस्त्रयंति । गलिष्यत्यां
क्षिपंहंति क्रूरस्य नार्द्धतरमर्द्धमेव मनिष्टमित्येष विशेषवादः ॥ पापाच्चतुः
पंचलवेषु चांद्रजामित्रमस्मात्खलु पर्यणं स्यात् क्रूरस्य नार्द्धतरमर्द्धं अनि
ष्टं इति एषः विशेषवादः क्रूरस्य यः सप्तमो राशिः तन्नक्षमनिष्टं । अशुभं । पापा
त्पापग्रहात्चतुः पंचलवेषु अस्मात्कारणात्पर्यणं सीत्यपरिणमतिस्मा
चांद्रजामित्रं । उक्तं च । क्रूरो वा यदि वा सौम्यो लग्नाच्छ्रेष्ठश्च रवेचरः ॥ एकोपि

यदि जामित्रे पत्कः प्राणहरो भवेत्॥ श्रीपतिः॥ न वांशादिंडनाक्रांताश्चनुः पंचा
शदंशके॥ अहोन्योयद्यसौ दोषो न गुणैरपि हन्यत इति कृता हृतेदिग्ध
शरार्दितस्य शस्त्रं मृगस्यामिषमेव मन्ये॥ क्रूरांघ्रिवेधाय पदं वदंतिनै
वतेषां निजपक्षहानिः कृताहृते व्रणत्यक्त्वा दिग्धशरार्दितस्यामिषं
मांसं शस्त्रं शोचनं अन्यएके एवं पदं वचनं वदंति किमर्थं क्रूरांघ्रिवेधाय॥ ६॥
क्रूरस्य चरणवेधवर्जनार्थं ततस्तेनैव दृष्टांतवचनेन तेषां निजपक्षहानिः
स्ववचनस्योपघातः॥ विश्लेषमायाति यथा सुमित्रैरेणः शरेणैकदिशि

कृतोपि॥ तथांघ्रिवेधादपि तारकाणां क्रूरस्य नश्येद्बलसत्वसंपत्॥ ते
षां पक्षहानो युक्तिमाह॥ यथा एणो मृगः शरेण एकदिशि कृतोपि एकस्मिन्ने
व प्रदेशे हतोपि त्रसुभिः प्राणैः विश्लेषमायाति प्राणैर्वियुज्यते तथा क्रूरसं यद्
घ्रिवेधादपि तारकाणां बलसत्वसंपन्न नश्येत्। बलं शरीरसत्वं सारं कार्यका
रणसामर्थ्यं तयोः संपत्स्फूर्तिः सा विनश्यति। अतः क्रूरवेधः समस्त एव
त्याज्यः। यतः क्रूरविद्धं कृतं निर्बलं निःसत्वं फलं किंचिन्न ददाति यदं
गतं दैर्घ्यसाध्यं शूलगंडव्यतीपातकवैधृतानां॥ तत्रैव चंद्रेडुनिचंडभेश

मस्त्रं पतेन्मंगलमंगलद्रुम यन्नक्षत्रं दर्षणसाध्यशूलगंडव्यतीपातवैध
तानां योगानां अंतगं अंतं स्पृशति योगस्तो को भवति नक्षमैत्रे षां अंताधिकं
भवति तत्रैव चंद्रेडुनिचंडरौद्रं एतांशास्त्रं निपतेत्॥ उक्तंच॥ साध्यदर्षणशू
लानां वैधृतव्यतीपातयोः यद्गंगस्त्रस्य चांते स्यात्तत्पातेन निपातितं॥ तद्दिने
नकिं भवति॥ किंतु तं अस्त्रं मंगं॥ मंगलमंगस्य चिह्नं तत्दरायुधं पतितं मं
२ख गलं विनाशयति गंडशूविव्यातिषु षट्शरात्रिं त्रिनंदषड्घटिकाः क्रमे ॥१०॥
णा॥ त्रिंशं त्यजेत्परिघमिंदुभान्वोः पर्वण्यपीतेदिनसप्तकं च॥ गंडशू

विष्कंभवज्रव्याघातातिगंडएतेषु योगेषु यथासंख्यं गंडं प्रथमाः षट्घटिका
त्यजेत्॥ शूलेपंच॥ विष्कंभे त्रिस्रः वज्रे तिस्रः॥ व्याघाते नव॥ अतिगंडे षट्॥
एवं क्रमेण त्यजेत्॥ तथा परिघयोगस्यार्द्धं त्यजेत्॥ उक्तंच॥ यथा॥ तिस्रस्तु योगे
प्रथमे सवज्रे व्याघातसंज्ञे नव पंच मे शूले॥ गंडे तिगंडे तिषडेव नाड्यः शु
भेषु कार्येषु विवर्जनीयाः॥ तथा इंदुभान्वोः सोमसूर्ययोः पर्वणि चंद्रसूर्ये
परागे अतीते अतिक्रांते दिनसप्तकं त्यजेत्॥ उक्तंच॥ सप्ताहानि त्यजेद्भा
सात् यस्मिन्नृक्षे वीक्षते सेंदुकेयो नेदस्तारारविटयोर्यत्र वास्या

त्र॥ आषण्मासं नत्रलग्नेंऽभाजित्राजिह्मुस्यान्नोशुभं कर्मकिंचित् यस्मि
न्रुद्रेसौ दृक्योराऽवीक्षतेयस्मिन्रुद्रेनक्षत्रेग्रहणं भवतिस्त्रपरंयस्मि
न्धिष्ण्यतारावेधयोः नक्षत्रग्रहयोः भेदः स्यात्यन्नक्षत्रंग्रहेणनभवेसिभि
न्नभवति। तत्रनक्षत्रेलग्नेंऽभाजिसतिषण्मासंयावत्लग्नदिनेचेदुतस्मि
न्धिष्ण्यवर्तमानेकिंचित्शुभं कर्मत्राजिह्मुर्नस्यात्। शोभनंनभवति॥
उक्तंचा। शोभनकः॥ राऽवीस्मिन्रुद्रेदर्शनमाप्तोतियोतस्समाक्रांतः। शशि
नाविवर्जनीयंलग्नगतंवापिषण्मासात्॥ उत्पातपापग्रहमुक्तमृक्षं ॥११॥

यदीऽराक्रम्यपुनर्मुनक्ति॥ तदातदर्हंसकलेषुचेषुत्यजेत्समक्रांतिधनुस्त्वीं
द्वोः उत्पातपापग्रहमुक्तंयदिईऽः आक्रम्यपुनःमुनक्तिउत्पातादिव्यो
दयः वराहमिहरणोक्ताः पापग्रहाः भौमादयः तदातत्तत्सकलेषुमंगला
र्थेषु अर्हंयोग्यंनवति। उक्तंयथा। यावत्मुक्तास्शशिनातन्मुक्तंपाश्चात
स्यादमेलंमंगलार्हं। तथारवींद्वोः समक्रांतिधनुस्त्यजेत्। रविचंद्रक्रां
तिसाम्यंवर्जनीयं त्रिभागशेषध्रुवनाम्निचैऽत्रशोगतेसंघतिसंभवो
स्या॥ मानार्द्धयोगाधिकमिंऽभान्वोः क्रांत्यंतरंचेन्नतदेषदोषः क्रांतिसा

म्यस्योत्पत्तिमाह॥ ध्रुवनाम्नियोगेत्रिभागशेषे अंतिमविंशतियदि कासुसंप्रति
स्य कालेस्य क्रांतिसाम्यसंभवः। अधुनात्रत्रसंभवोविचार्यः। क्रांतिसाम्यंतुब
हुनावर्त्तनेयत्नेनोत्पद्यते। रवींदुक्रराशीनांयोगेषट्छादशाथवायस्युः स्या रा॰
त्तदाद्वियः। क्रांतिसाम्यसंभवः। पदार्थेंदुयोगद्वयंभवतितदेवक्रांतिसा
म्यंनान्यत्रा। यदाऽऽदुभाभ्योः भानाद्वयोगाधिकंक्रांत्यंतरंसोमसूर्ययोः भाना ॥१२॥
द्वंद्वाद्वयोगः क्रियतेतस्मादधिकंचेत्क्रांत्यंतरंतदाएषनक्रांतिसाम्यदो
षः स्फुरद्दूषणन्दूषणकांतयोर्यदिभवंतिमृगांकमृगीदृशः॥ कर

मवाप्यवरःसुतनोस्तदाशुभरसंभरसंभृतमश्नुते। यदिमृगांकमृगीदृ
शः तारास्फुरद्दूषणन्दूषणकांतयोभवंति अविद्यमानवेधादिदूषणैः सोम्या
धिष्ठितत्वादिन्दूषणैः स्फुरंतीउज्ज्वलंतीकांतिर्यासांताःतदावरःसुतनोः कं
न्यायाः करंपाणिग्रहणंउत्साभरसंभृतअतीवपुष्टंशुभरसंशोभनानुरागंअश्नु
तेप्राप्नोति

अथकंन्यावरयोर्जन्मराश्योरेवमेलावलोक्यते॥ तत्रयुक्तिमाह॥
॥ ॥जन्मलग्नमिदमंगमंगिनांमेनिरेमनइतीडमंदिरं॥ सोऽदंद्विमनसो

नदेहयोर्मिलकस्तस्तदनुमिंडगोहयोः अंगिनां प्राणिनां इदं जन्मलग्नं अंगं
शरीरं इंडमंदिरं जन्मराशिमदनइतिज्योतिर्विदोमिनिरस्यापितवंतः हिय
तः कारात्सौहृदं प्रीतिर्मनसोर्भवति न देहयोः। लोकोक्तिरप्येवं मनसि प्री
तिर्विद्यते प्रीतिर्हि मनसोर्धर्मः। तस्मात्कारणात्इंडगोहयोः कन्यावरयोर्ज
न्मसमयेराश्योरिंडर्भवति। तयोराश्योर्मनोरूपयोरयं मेलो विलोक्यते
चंद्रराशिवशमेवसौहृदं सूक्ष्मयोरपिनकिंनवांशयोः॥ एवमस्त्वमकरांश ॥१३॥
केरवौ कर्कटेपि किमुनोत्तरायणं अथत्रकश्चित्पूर्वपक्षं कुरुते॥ चंद्र

राशिवशमेव कथं सौहृदं सूक्ष्मयोरपिनवांशयोः कथं न। अत्रसिद्धांतवादी
आह॥ एवमस्त्वमकरांशकेवर्त्तमानेरवौ कर्कटेपि कर्कराशावपि सूक्ष्म
गत्याउत्तरायणं किमुकथं नभवति। कर्कस्यसमांशोमकरस्तत्रापिवर्त्तमानेरवौ
दक्षिणायनमेव कथ्यते। सूक्ष्मगत्यानोत्तरायणं मासषट्कमयनं चदक्षि
णादित्यएतितदिति श्रुतिर्जगौ॥ सूत्रसंक्रमसमांविवस्वतः स्वस्वभंगिमत
वोपिबिभ्रति॥ अत्रपूर्वपक्षिआह॥ भवतुतदाउत्तरायणं कथ्यतां॥
कोविरोधः सिद्धांतकथयति। कर्कटात्पवन्नेतिमासषट्कं आदित्योदक्षिणा

यनमिति। ततश्च तीर्त्तिजगो। विद्वो ब्रूते स्मा। अस्मिन्नर्थे शातातपश्रुतिः। अथ
येयज्ञेन दानेन तपसा लोकं जयंति ते धूममभिसंभवंति। धूमाद्रात्रिं रात्रेर
पक्षीयमाणपक्षं अपक्षीयमाणपक्षात्। यावत्यानूषणमासो नृदक्षिणादि
त्यएति मासेभ्यः पितृलोकं पितृलोकाच्चांद्रं ते चांद्रं चाप्यान्नं भवंति। तएवमि
वानुपरिवर्त्तंतेऽथयएतौ पंथ्यौ नौनविदुस्ते कीटापतंगा यदिदं दंदशूकं दक्षि
णायामिति भक्षिलोपः छांदसः। अपरं दृष्टांतमाह। ऋतवोपि वसंताद्याः वि
वस्वतः श्रीसूर्यस्य मूलमंत्रमस्तमांस्वस्वभंगीस्वांस्वांरचनांस्थितिं बिभ्रति ॥१४॥

धारयंति सूर्यस्य मूलराशौ नवांशादिव्यतिरिक्तं आशशीय संक्रमः वर्त्तनं
तेन उत्पन्नांस्वांस्वांभंगीं रचनां चेष्टां धारयंति। यदि रविर्मीनेमेषराशौ भुनक्ति
तदा वसंतः स्वभावं दर्शयति। मिषराशौ कर्कराशौ वर्त्तमाने सवितरि सूक्ष्मगत्या
धावद्स्वलक्षणं नधत्ते तदापि वसंत एव अतो मूलराशिरिव वर्त्तमाणं सूक्ष्म
गतिनिरसनार्थं स्खलमानस्थापनाय पुनर्दृष्टांतमाह किं दिनर्क्षविरहे
करयोगे नेष्यते तदुदयक्षणेऽपि। स्खलमेव मखिलं जगत्फलं तद्विशेषय
ति सूक्ष्मता गतिः॥ दिनर्क्षविरहे विरहोपयोगिनक्षत्राभावे नेऽदय

वा

ज्ञेषु क्वापि किं करग्रहो नेष्यते। अनुराधा विवाहकर्त्तव्ये मित्रमूर्त्ते पाणिग्रहणं
किं न क्रियते। उक्तं चायस्मिन् धिष्ण्ये यच्च कर्म प्रदिष्टं तद्देवत्यं तन्मूर्त्ते
पि कार्यं। तद्विचार्य व्यतिरिक्तं कार्यं किं बहुना एवं तद्युक्त्या अखिलं जग
त्फलं स्थूलमेव घमाणं॥ किंतु सूक्ष्मता गतिस्थूलमानं विशेषयति। स्थूलं सू
क्ष्मभावो विशेषं जनयति अथ वस्थितिरिति विलंतत्तत्तद्दहनविकल्प घतिप
मभूदैः॥ स्थूलमणुसरति मुनींद्रः केवलं मणीयमणीयः अतिअनुना ॥१५॥
घकारणघतिविलं पुनः पुनः तत्तद्दहनविकल्पसमूहैः तत्पूर्वपक्षविचारं दृष्टैः

अथ वस्थितिर्भवति क्वापि स्थितिर्भवति। तस्मात् मुनींद्रः स्थूलमपि अनुसरति तस्मा
त्कारणात् ऋषयः स्थूलमानं आश्रियंते। केवलं मणीयः स्थूलमेव नरमणीयं नम
नोदरं भिन्नभिन्नफलभाजु विन्यासे कधिष्ण्यदिनजोपि जनोयं॥ सूक्ष्म
तायां ननु तेन गरिष्ठा सा च मूलमनुरुध्य विधेया॥ क्वापि सूक्ष्मतामन्य
ते तदाहा सुविष्टधिष्ण्यामेकधिष्ण्यदिनजोपि अयं नृयानजनः भिन्नभिन्नफल
भाक् भवति। एकस्मिन् धिष्ण्यदिने च जातः एकधिष्ण्यदिनजः भिन्नभिन्नफलं
भुंक्ते भिन्नफलभाक् एकनक्षत्रैकदिनजाता अपि पृथक् स्वभावचरित्राएव

दृश्यंतेनन्नुसंबोधनेअहोतेननिदर्शनेनसूक्ष्मतापिगरिष्ठागरीयसिमान्याय
दिस्थूलमेवमन्यतेततःसर्वेपिसमानप्रकृतयःकथंनभावयुःतुपुनःसा
सूक्ष्मताअंशादिकामूलंमूलराशिमनुरुध्यआश्रित्यविधेयाकर्तव्याविलो
कनीयाअतोद्वयमपिप्रमाणभूतं सूक्ष्मोनवांशाद्विरसांशांशएव
त्रिंशत्त्रवस्त्रत्रवतोपिसूक्ष्मः॥ततोविलिखेत्यविलवाचांदृगेउकस्यांनिय
तौसमस्यां तावदेवसूक्ष्मतामाहाद्यूर्वमूलराशेनवांशःसूक्ष्मःततोपिन
वांशाद्दशांशसूक्ष्मःतस्माद्दशांशात्त्रिंशलवःत्रिंशांशःसूक्ष्मःलिखाक

॥१६॥

लाविकलासूक्ष्माएवमविलुप्तवाचामनियतगिरांदृकुकस्यांनियतौस्थितौस
मस्यांसमाप्तिमेवप्राप्नोतु अत्यंतसूक्ष्मःसकलैकदेशोयेनाखिलानां
भिडराफलर्द्धिः॥नास्मादृशांदृग्विषयःसतस्मान्मूलानुकूलाव्यवहारसिद्धिः
सकलैकदेशसकलानांएकदेशःसूक्ष्मावयवः।अत्यंतसूक्ष्मोपिआदृतःये
नकारणेनअखिलानांलोकानांफलर्द्धिःफलसंपत्तिःभिडरा।अतीवभिन्नाए
कस्मिन्नेवधिस्मिदिनेजातानांद्वयकफलावाप्तिस्तोयतःसूक्ष्मतायाअणोयंत्र
न्यथासर्वोपिसदृशएवअतिसूक्ष्मःअस्मादृशांस्थूलदृष्टीनांनदृग्विषयःसू

दमतायांनास्माकंतादृशीदृष्टिः।तस्माद्धेतोः व्यवहारमूलानुकूलोमूलमेवावानु
कूलंयस्यांसाव्यवहारस्तावन्मूलाश्रयेणमेवसिध्यति इतिसतियदि
मूलेसूक्ष्मभावांशलब्धिस्तदखिलमपिसिद्धंनास्तिचेन्मूलसंपन्न॥तदुभयस्य
वनांशोऽर्गमत्वादणूनांपरिणतिरितिरुढाकालमीमांसयानः एवंसर्वपक्षे
सिद्धांतत्वनिर्णीतेर्थेयदिमूलेसूक्ष्मभावांशलब्धिःततःअखिलमपिकार्यसि
द्धंसर्वमूलंआश्रितंतत्रसूक्ष्मांशापिविलोकिताः।ततःसर्वसिद्धिःतेनचेन्न ॥१७॥
यदिमूलसंपन्नमास्तितत्तदुभयस्यवनांशः।ततःअणूनांसूक्ष्मांशानांऽर्ग

मत्वात्अज्ञेयत्वात्यदिमूलंत्यक्तं।अपरंसूक्ष्माऽंशाज्ञानात्ततःकुत्रसाध्य
सिद्धिःनोस्माकंकलमीमांसयाकालंविचारयतइतिपरिणापिरुढाएवपरिणापः
सिद्धःएवंनिश्चउत्पन्नः
वर्णाचित्यमतश्चराशिवशाताताराणुकूल्यंमिथःकूटंयोनिसमुद्भवंगणमवंग
श्यसखिटोद्भवं॥नाडीशुद्धिरियंयथोत्तरबलंसद्राशिकूटाक्षयंदंपत्योःकरपीड
नेमुनिवरैरित्यष्टसत्कीर्तितं व्ययेनविज्ञंनवयस्यपत्यंनायुद्धिधीत्येषवधू
वराणांद्विर्द्वादशःपंचनवःषडष्टोजन्मरर्क्षयोःसख्यविद्विर्नदृष्टः।षड्द्वाष्टकेमृ

त्युरपत्यहानिरित्यादिश्लोकस्यार्थोत्र निगद्यते॥धनद्वादशकेनैव मुक्तं तदाह॥व्य
येद्वादशे विद्वंनभवति सख्यं पंचमे अपत्यहानिः स्यादिति युक्तं॥ततः तपसि नव
मे अपत्यं न भवति॥अथ तपसि तपः कुर्वतां कुतो पत्यं॥उक्तं च॥षड्वाष्टके मृत्युस्त
द्वाहुः द्विषणे आयुर्न अथ द्विषट्राशौ कुत आयुः चाग्निः॥वधूवराणां जन्मर्क्षयोः ज
न्मराश्योः एषः द्विर्द्वादशः पंचनवः षडष्टः सख्यं विधिर्न दृष्टः एतेषु स्थानेषु मैत्री ॥१८॥
न भवति वश्यता सुहृदभिन्नपतित्वं क्षेत्रयोस्तदद्विलेषपि मिलः॥भौ
मात्पंचलपंचहृतीयाशौ कवैरिविपदेवरतारा यदि क्षेत्रयोः जन्मराश्योः

परस्परं वश्यता सुहृत्वं अभिन्नपतित्वं स्यात्॥उक्तं च॥द्विजासिंहं मानुषाणां विधे
यानक्ष्यास्तेषां तो यजाताहरेस्फः॥वश्यास्त्यक्त्वा हाश्विकं चैव मेन्यद्वश्यावश्यं वि
द्विलोकवसिद्धौ॥इयं वश्यता॥रवीडभौमगुरवोज्ञशुक्रशनिराहवः॥स्वस्मिन्
मैत्राणि चत्वारि परस्मिन्नूत्रवः स्मृताः इदं सुहृत्वं अभिन्नपतित्वं एकस्मामिना
मेषवृषवृश्चिकयोर्भौम इत्यादि स्वामित्वमस्ति॥इत्थं चेद्भवति तदा अखिलि
ष्वपि राशिषु मैत्रं एव॥भौमात् कन्या नक्षत्रात् अचलपंचहृतीयाताराशौ
कवैरिविपदे भवति॥यदि कन्याधिष्ठ्यात् वरनक्षत्रं सप्तमं भवति तदाशौ

कोभवति। यदापंचमे तदा वैरमिथः। यदा तृतीयं तदा विपत्पीडा स्यात्॥ उक्तं च॥
कंन्यायाजन्मनक्षत्रात्त्वत्तारा विवर्जयेत्॥ त्रिपंचसप्तमी तारा शोकवैरमृत
प्रदा नक्षत्रमेकं यदि भिन्नराश्योरभिन्नराश्योर्यदि भिन्नमृक्षं॥ प्रीति
स्तदानीं निविडा नार्यो श्चोक्तिकारोहिणीवन्नाडिः यदि परस्परं भिन्नरा
श्योः एकं नक्षत्रं स्यात्। यदि कृतिका एकं नक्षत्रं प्रथमपादे मिथः। अपरे सुह
षः। तथा अभिन्नराश्योरपि भिन्नमृक्षं द्वयोरपि राश्योरेकनक्षत्रं तदा श्रीनृ
नार्यो कंन्यावरयोः निविडा दृढा प्रीतिः स्यात्। चेत् यदा कृत्तिकारोहिणीवत्

॥१२॥

नाडी न स्यात् परासरस्माह नवांशभिदादिकर्क्षराश्योरपि सौमनस्यं॥ एकां
शकत्वेपि वसिष्ठत्रिशोनैकत्रपिंडे किल नाडिवेधः अत्र परमतमाह।
परासरो मुनिः एकर्क्षराश्योरपि नवांशभिदात्मिथ सौमनस्यं प्रीतिं आदस्मा
ऊचिवान्। तथा वसिष्ठत्रिशोवामदेवः एकांशकत्वेपि प्रीतिरुक्तवान्। य
तः एकत्रपिंडे किल इति सत्येन नाडिवेधः। अंशोरपि एकत्वे जाते नाडि
वेधेन॥ नाभिर्दहत्यात्मनुं तथा दिदृष्टा सदृष्टेर्दिदृशीयः॥ एकां
शकत्वेपि समाप्त भावो न नष्टे नार्यो व्यवहारसिद्धिः नाडीवेधदोष

त्वानावेदेउमाह॥ यथाग्निर्विश्वानरः आत्मतनुं नदहती नकश्चिदात्मानं दृष्टित
यास्वदृष्टेर्दृष्टादर्शनीयो नभवती। तथाश्रुतिः। नदृष्टेर्द्रष्टारं पश्येन्नश्रुतेः श्रो
तारं शृणुयाद्मतेर्मंतारं मन्वीथा नविज्ञातेर्विज्ञातारं विजानीयाएषआ
त्मासर्वांतरः उपनः एकांशकेउत्रस्त्रीयानदोषः पत्नीपत्योः समघ्नभावः
योरपिस्वामित्वं नदृष्टनक्षिपरायणा भवत् रुद्रार्यमेंद्रवरुणद्वयमश्विनी
च विश्वाग्निवायुफणिनां युगमंतिमं च। शेषाणि चेति नवकत्रयमेकयातेज
न्मोडुनी चरवधूनिधनायनाडी॥ नाड्यस्त्रिस्रोत्यक्रनिःशेषधिष्ण्या

॥२०॥

त्रिभ्यश्चाश्विन्यादिभ्यएवपत्रसूतासर्पाकारास्त्रत्रनाडीसमाजोनक्षत्राणामेकना
डीपंस्पृशंस्यात्। अश्विन्यादिभ्यः सर्पाकारास्त्रिस्त्रनवनवनक्षत्रयुतानाड्यो
भवंति। तद्यक्काहतयोफणिलितार्थमाह॥ रुद्रार्यमेंद्रवरुणद्वयंआर्द्रपुनर्व
सुउत्तराफाल्गुनीहस्तज्येष्ठामूलशतभिषक्पूर्वाभद्रपदएतत्युग्मं। उत्तराषा
ढश्रवणरुत्तिकारोहिणीस्वातिविशाखाश्लेषामघाएतेषांयुग्मं। अंत्यं
रेवतीचएतत्तृतीयंनवकं। शेषाणिचभरणीमृगशीर्षपुष्यपूर्वाफाल्गुनी
चित्राअनुराधापूर्वाषाढधनिष्ठाउत्तराभाद्रपदएतत्तृतीयकैनवकं। त

त्रणकस्यनाड्यां कन्यावरयोर्जन्मोडुनीजन्मनक्षत्रेजातेस्थितेभवतः सावधू
निधनायदंपत्योर्मरणहेतवेनाडिर्भवति॥ यदुक्तं॥ नाडिवेधेमरणंम
तांतरमाह श्रीमियमाणेपिमतेमुनीनांत्रिघ्रिनक्षत्रभुवःक्रमा
र्याः॥ नाडीचतुःपंचतयस्यपक्षोनक्षोदवीथीविषयत्वमेति त्रिघ्रि
नक्षभुवःक्रमार्याः त्रिचरणंयथाऽतिकाणांत्रयःपादाइतिमृगशीर्षे ॥२३॥
दृषभइतिद्विचरणंइतिगणनयाएषुनक्षत्रेषुजातायाःकन्यायाःनाडीचतुः
पंचतयस्यपक्षमुनीनांमतैःश्रमीयमाणेपिजायमानेपित्रिघ्रिनक्षत्रजा

ताया क्रमारीतस्याःनाडीविधःनाडीचतुष्कपंचकेविलोक्यात्रयंपक्षःक्षोद
वीथीविषयत्वंनएतिात्रयंपंथाबकुनिरनादृतत्वात्कुणोनत्रतएवा॥
स्मानिरपिनाड्यितोऽर्कंच॥ त्रिघ्रिनेघ्रिनेकंन्याजातायागणयेत्क्रमा
त्। वह्निनादिंडनिन्नाडीचतुःपंचमुपर्वसुजांगहोषुचतुर्मालायांचलेपं
चमालिका॥ त्रिनाडीसर्वदेशेषुविवाहादिषुसंमतं अश्वेनाजोर
गाद्विश्वखनकरिपवोमेषऋतुद्विरापुर्गोकालोव्याघ्रकालीमृगरिपुदृशो
णाश्वकीशीःक्रमाणः॥ द्वौबन्धूकीरीसिंहोउरगमृगरिपुछागमातीगमेव

नेष्टायोनिः सवैरावरयुवतिनृपामात्ययोरश्विनीतः॥ अश्विनीतः अयंन
क्षत्राणां योनिकथ्यंते। अश्वात्त्र अश्विन्यात्मुपत्तिः। पुनर्वसोरवनरिपुर्मार्जारः। पुष्ये
स्यमेषः अश्लेषायाः बिडालः। मघाहर्वयोरारः। स्वातेः कुक्कुटयोः उत्तरायाः गौ। हस्तस्य महि
षी। चित्रायाः व्याघ्रः। स्वातेः सौरभी। विशाखायाः व्याघ्रः। अनुराधायाः हरिणः। जे
ष्ठायाः मृगमूलस्याहर्वायाः वानरः। उत्तराषाढाभीयोनकुलस्य कुक्कुटयोः। श्रवणस्य
कपिः। धनिष्ठायाः सिंहः। शतभिषक्कुरगहर्वायाः मृगरिपुः। उत्तरायाः छागरे
वत्याहस्ती एवमष्टविंशतिनक्षत्राणां योनिः स्यात्। सासवैरापरस्परं वैरिणीव ॥२२॥

रयुवतीनृपामीत्ययोर्नक्षत्रा। योनिनाडीगणक्षेत्रवश्यमैत्रीस्वभावजा। ताराव
र्णविशुद्धिश्च घातिरष्टविधास्मृता॥१॥ नाडीमैत्रं योनिमैत्रं गणानां राश्योर्मै
त्रं मैत्रतास्वामिनां च। ताराभैत्रं वश्यताभागयुंजीमैत्रीमेलं चाष्टधा कीर्त्तयं
ति देवमनुष्यो गणत्रयमाह॥ ॥त्रियुग्मीरोहिण्यासहस्रिवयमर्द्धेन
रिसुरेश्रुतिस्वातिमैत्रादितिगुरुकरांत्याश्विभाग्निभैः॥ परं दैत्यैर्मृत्यर्दनु
जमनुजानामनिमिषैः सहस्वैरं वैरं निऋतितनयानां परिणये त्रयाणां यु
ग्मनां समूहः त्रियुग्मी। हर्वाफाल्गुनीउत्तरफाल्गुनीहर्वाषाढउत्तराषाढहर्वाभा

उपदउत्तराभाद्रपदरोहिणीआर्द्रभरणीएतन्नवकंनरेमनुष्यगणोउक्तं।अव
णंस्वातिरेवतीअनुराधाहस्तपुष्यपुनर्वसुमृगशिरआश्विनीएतन्नवकंसुरदेव
गणोउक्तं॥चित्राश्लेषानिरुतिपितृभेवासवंवासवर्द्धिशक्राग्नोर्भवसणादद
नर्द्धिचराक्षोगणोयं।एतन्नवकंदैत्यगणोदनुजमनुजानांरक्षोमनुष्याणांपरि
णयेमृत्युःनिरुततनयानांरक्षसांअनमिषैर्देवैःसद्वैरंस्वाभाविकवैरमाहः॥२३॥
उक्तंचाश्लेषात्रीतिःस्वकुलगणयोर्मध्यमादेवपुंसांमर्त्यैर्देवैरपिसमहत्वरक्ष
सांवैरमाहः चापाजौहषभेणकुंभमिथुनौकर्केणमेषस्त्रियाशैलाभी

सविषेणकामुर्कहरीनक्रेणनित्यद्विषौ॥नहत्कुंभतुलोरुषेणवशगाःसिंहंविना
न्येनृणांतद्भोज्यंजलचारिणोहरिवशाःसर्वेविनाहश्चिकं षड्भाष्टकंद्विर्द्वि
दशनवपंचमद्वारेणनित्यवैरमाहाचापाजौधनुर्मेषोहषभेणसहनित्यद्विषौ॥
कुंभमिथुनौकर्केणसहनित्यद्विषौपिषःस्त्रियाःकन्यायाःशैलाभौतुलमिथुनौ
सविषणहश्चिणाकामुर्कहरीधनुःसिंहौमकरेणाकुंभतुलेमीनेनसहनित्यद्वि
षौ।अथवश्यावश्यमाह॥सिंहंविनान्येराशयःनृणांमनुष्याणांवशगाःवश्याः
जलचारिणःतेषांमनुष्याणांभोज्यंसर्वेराशयःहरिवशाःसिंहस्यवश्याःपुनरे

कृश्चिकं विना वृश्चिकदृष्टसिंहो मृतैर्ये स्याद्राशिमित्रौ हरिकुंभधर्यो कर
ग्रहस्तद्गुरुविग्रहेपि तस्यामसत्यां मृगराजमीनावप्यादृतौ तत्र गुरुद्वयोः सुरु
खे धुरिकुंभहर्योः राशिमित्रौ स्यातां तत्र तद्गुरुविग्रहेपि त
योः कुंभसिंहयोः यो ग्रहे शनिसूर्यौ विग्रहे पि वैरेपि कर ग्रहः स्यात् न यात्तस्यां
राशिमित्रयां असत्यामपि मृगराजमीनावपि तद्गुरुद्वयोः सिंहमीनयोर्यो कर ग्रहो ॥२४॥
रविगुरुतयोः सुहृन्मित्रखे विवाहार्थमादृतौ ॥ अतएव राशिमित्रौ ग्रहमै
त्रीच आदृता पत्योर्विरोधे सति नृत्ययोः स्यान्मेलोप्यमेलस्तदलं नपे

त्या ॥ अत्रोच्यते किं न मथो वधः स्यादेकस्य सेनानरयोर्विरोधात् ॥ एवं स
त्तिर्द्वपक्षवादी आह । पत्योः राशिस्वास्वामिनोर्विरोधे सति नृत्ययोः राज्योः मेलो
पि अमेलः । तस्मात् न मैत्र्या राशिमैत्र्या अलं हर्यतां ॥ अत्र अस्मिन्नर्थे उच्यते । य
दि राशिमैत्रीनाड्यतेन तो यिथः सगमि सेनानरयोर्नृत्यपोर्विरोधादेकस्य किं
वधो न स्यात् अतो राशिमैत्र्यापि प्रमाणं द्वर्पक्षवादिन चेत् यदि न चेत् यदि
एवं च वक्ति अपश्यति स्वामिनि तद्वधश्चेत् ग्रहेश्वराणां किमदृष्टिमस्ति ॥
अतो धिकं चेत् प्रमुख्यमेव तत्तो गतिः कास्ति मे सहैकस्य ॥ चेद्यदि स्वामि

निश्चपश्यति सतितेषांभृत्यानांवधोभवति। ग्रहेश्वराणांकिमपिकिमदृष्टमस्ति।
ग्रहाश्चईश्वराश्चग्रहेश्वरास्तेषांग्रहेश्वराणांग्रहाःसर्वमेवपश्यंति। अस्मात्
कारणात्यदियदमैत्र्यपिसप्तमाणौ। ततःसमसप्तकस्यकागतिःकःउपाय।
समसप्तकरमैत्रीकिंकरिष्यति स्वभावमैत्रीसखीतास्वपत्योर्वैरित्वमं
न्योन्यभयोनिशुद्धिः॥ परःपरःइर्वगमेगविष्योदस्तेत्रिवर्गीयुगपद्भुतिश्चेत्
इर्वेस्वभावमैत्रीराशिसख्यंविलोक्यंततःस्वपत्योसखिता। ततोवश ॥२५॥
त्वंवष्यतागविष्यातततोऽन्यभक्षत्रशुद्धिःततःइर्वगमेत्रथमपक्षाभावेपरःपरः

पक्षोगविष्याःइर्वेराशिमैत्रीसाचेन्नभवतिततोग्रहमैत्रीसापिचेन्नभवतितदा
वश्यताभयोनिशुद्धिःकिंचऊनाचेत्युगपद्भुतिः। सर्वेषांसमुच्चयः। सर्वेपिगु
णाःसममेवभवंति। ततोदस्तेएवत्रिवर्गीत्रयाणांवर्गाणांसमाहारस्त्रिवर्गः॥
धर्मार्थकामाःपुण्यमेवगणाः आपार्श्वकेंऽद्र्यगाःघस्रतौविधोविलग्नाः
चवधूवरस्य॥ तेराशयःप्राप्यविलग्नरेषांभावांशतुल्याअमृत्यवेस्फः
आपार्श्वकेंऽद्र्यगाःस्वपंथाःग्रहाकेंऽद्र्यवर्तमानाःघस्रतौजन्मसमयेतत्का
लमित्राणिभवंति। तत्ग्रहाणांतत्कालसख्यंस्त्रीनरभृत्यराज्ञांकन्यावरयोर्न

पसेवकयोश्चसुनामपित्रौमैत्रिनष्टिविशेषयति॥ अधिकीकरोति
षट्कर्मणांशासितदेवदैत्योराजन्यकस्याधिपतीकुजार्कौ॥ विट्शूद्रयोश्चंद्रबु
धौशनिश्चसंकीर्णपस्त्रीनृषुवर्णमैत्री षट्कर्मणांब्राह्मणानांशासितदेव
दैत्योगुरुशुक्रौअधिपतीशासितौशिक्षितौदेवदैत्योयाभ्यांतौराजन्यकस्य
यसमूह कृत्रहंसकुजार्कौनृमसूर्यौअधिपतिःविट्शूद्रयोश्चंद्रबुधौस्वामिनौशनि
श्चसंकीर्णपःकारुकस्त्रेच्छादिनामधितिस्त्रीनृषुवधूवरेषुइयंवर्णमैत्री॥ ॥२६॥
मीनादयोब्राह्मणाद्यर्वाकंन्यायेथाष्टमावरःतिस्रोब्राह्मणस्यवर्णानुरूपेण

देराजन्यकस्यैकाविशस्यति सुरगुरुशुक्रगुरुकविकोविदौविरवयोविकु
जाविरवींदवः॥ अशनिसूर्यकुजाःसुहृदोरवेर्यवनयुक्तिरियंनयवीचसी॥
सुरगुरुर्वाचस्पतिःश्रीसूर्यानूचन्तियहाणांसुहृदोभवंतियथाक्रमंव्या
ख्येयारवेःसुरगुरुर्वाचस्पतिःसुहृत्॥सोमस्यशुक्रगुरूसुहृदौ॥भौमस्यशुक्रबु
धौ॥बुधस्यविरवयःसूर्यवर्ज्यंसर्वेसुहृदः॥ष्टहस्पतेःविकुजाःभौमवर्ज्यमन्ये
सुहृदः॥भार्गवस्यरविचंद्रवर्जंअन्येसुहृदः॥शनेःरव्यादित्रयःशत्रवःबुधादि
त्रिकंमित्रमिति॥इयंयवनजुक्तिःनचवीयसीनलघीयसी॥इयंवचनाचार्य

मपिलघुतरं। अन्यमतेऽपि। वाचूर्मंदसितौ समस्तैश्च शास्त्रिजो मित्राणि शिष्या रवेरि
त्यादिना सुज्ञत्वमुक्तं इदमुदीर्य वराहविरोचनो निजमतेऽपि न दूषितवान् पुनः
स बभूव मन्यत एव यथा तथं जयति शास्त्रमिदं यवनेष्वपि॥ वराहविरोचनो
वराहमिहरः इदं ज्ञवेत्ति मुदीर्य उक्तानि मपि आदृतं पुनर्न दूषितवान् स ज ४
वराहमिहरः यथा तथा बहुमन्यत एव तथा इदं वराहमिहरोक्तं शास्त्रं यवने॥ २७॥
ष्वपि जयति यवना अपि मान्यते परमतं स्वमतं विनिवेशितं यदि न दूषि
तं हतमिव तत्॥ कलितकेवलसत्यमतः सचेत् यवनयुक्तिषु नूनमनिस्पृहः

अनेन वराहमिहरेण परमतं स्वमते विनिवेशितं॥ यदि न दूषितं तर्हि तन्म
तमादृतमिव। यः कलितकेवलसत्यमतः कलितं आदृतं सत्याचार्यमतं येन स कि
लितस्त्वं यवनयुक्तिषु नूनं अनिस्पृहः स्पृहारहितः किमबहुत्वमयं मि
हरो दिनं यदसुज्ञत्वमिदं जगदे हृदि॥ उभयथापि समं सति तन्मते महति केपि
भवेमवयं यतः॥ अयं मिहरवराहमिहरः किमबहुत्वं दिनानि इदं य
दसुज्ञत्वं। हृदि जगदे। मनसि मे निरे। उभयथापि समं उभयं महति तन्मते स
ति वयमपि केपि भवेमः बहुतरैः हतमेव हतं सचेदनुपसर्पिदिप्ययथा

तथं॥ इत्थमपि द्विगुणो त्रिगुणो सकृत् त्रिगुणमित्यबकृत्किरियंयतः बकृ
ताडनसंप्राप्तेर्यावकरात्पेवंवर्गिणां॥ वराहमिहराचार्यः सानुदृष्टापुरातनैः॥
बकृवारं गणनेप्राप्ते वराहमिहराचार्यैर्वंदृष्टा अग्निहुरावधिपौस्तुजतः
शुभंराशिनवांशकयोरितिदेवलः॥ तदपिचारुनचारुषितैर्मुखैर्व्यवहरंति
तथावितथाशयाः राशिनवांशकयोः राशिनवांशयोः अग्निनौ अग्निहु
रौ अधिपतिशुभंस्तत्कल्याणंकुरुतः॥ इतिदेवलोमुनिर्वक्तिदेवलाचार्यः ॥२८॥
इत्थंकथयति॥ तदपिचारुतदपिमनोहरं॥ पुनर्वितथाशयाः दुष्टमनसः अरु

षितैर्मुखैरुष्टवदनैः तथानव्यवहरंति लवदनौवदिलग्नदृशांविनाफल
ममंसततेपिकरग्रहे॥ राशिनवांशसखिल्वपराङ्मुखाकिमलमस्त्रगतानुगतंज
गत् केपिदैवज्ञाः लग्नदृशांविनालवदनौवकरग्रहेफलंअसमंतमेनिरे॥
विवादेलग्नेतुः राशिदृष्टिलग्नदृष्टिविलोक्यतोमहतेफलायातथाराशिनवांसौ
खिल्वपराङ्मुखाः किंतथाराशिनवांशपतिंकिंनाश्रियंते॥ कथंनमन्यते॥ तर्हि अलं
एवं अस्तु॥ जगद्गतानुगतंगतमनुगच्छतितीतगतानुगतिकोलोकोनलोकः
पारमार्थिकः॥ पश्यब्राह्मणा मूर्खेणादारितंताम्रभाजनं

नवलवाधिपतीउद
यास्तयोरनिमिषार्चितचांऽमसायनौ॥वरपतिंवरयोःसमवैरिणौयदितदिष्ट
फलेष्वपिफल्गुता उदयास्तयोर्लग्नास्तयोर्नवलवाधिपतीनर्वांशस्वामिनौ
अनिमिषार्चितचांऽमसायनौगुरुसौम्यौवैरिणौवर्त्तेमित्रेसूर्यासतौबुधस्य
दिमगुःशत्रुःसमाश्चापरे।इतिबुधस्यगुरुसमः।तथासूरःसौम्यसितावरीरविसु
तौमध्योपरेत्वन्यथाइतिगुरोःसौम्योरिपुःततोवरपतिवरयोःइष्टफलेष्वपिफ
ल्गुता।तथाचोक्तंयदिअंशपतेःसुहृत्वंनस्यात्॥ततःकंन्यावरयोःकुतःस्यात्

तउदयद्विपदांशनियामकोयवनसौहृदमाश्रियतीजनः॥इतरथाकथमस्तकूर
ग्रहस्तनुफलंदिलवानवलंबते तत्रस्मात्उदयद्विपदांशनियामकोऽनो
गणवर्गःयवनसौहृदंआश्रियतां॥उदयेलग्नेकोदंडःतौलियउमघयमदांशके
एवग्राह्यःइतिनिश्चयकारीयवनसौहृदंसुरसुरुहगुरोकविकोविदोइत्यादि
सख्यमंगीकृतंयेइतरथाअंसपतिसौहृदंविनाकथंकरग्रहोस्तु॥यतस्तनु
फलंलवानूअवलंबते।अंशधारिणोवलग्नफलंअंशफलेनलग्नफलं अ
थरिक्फयदिनोभयसत्रमौतदयशःकलरासद्विभागत॥द्विपदतांदधतोय

शुनर्ङ्गतायदि वृषानमिषौ किमुपेक्षितौ॥ अथवा यदि उभयसङ्घमौ रिपुन
शत्रुनभवतः। ततः कलशस्य कुंभस्य द्विपदतां दधतौ पितुलोयवंन्यानि थुनौ
घटश्च नृराशयश्च इति वचनात् द्विपदत्वं बिभ्रतौ पि उक्तं च॥ लक्ष्मीग्रहाणां बल
मन्यन्निदेयतस्तु तद्वै द्विपदांशएव। अयशः किमागतं कथं वर्जनादोषः प्राप्तः स
उभसिंहस्य रिपुत्वादिति तात्पर्यार्थः। यदि कुंभस्य शुनर्ङ्गता वर्जनहेतुः अशुभ
स्य शनेरुपत्वं तेन यदि वर्ज्यते॥ ततो वृषानिमिषौ किं उपेक्षितौ। बृहस्पतिः शु
क्रः मीनस्य पतिर्गुरुः यदि कुंभस्य शुनर्ङ्गभणित्वा नाड्यंतो। ततः शुनर्ङ्गवृष ॥३०॥

मीनौ कथं नादृतौ अमनुजाविति चेत् किमु शौनकौ नवलवंकृषमादृतवा
न् मुनिः शुनगृहं द्विपदास्तलवः स चेत् नवउत तत्र किमस्तु उलाभृतः
कदाचिदेवं वर्ज्यसे शुनधिस्त्रीभवतः पुनः वृषमीनौ अमनुजौ द्विपदौ नभव
तः। इति भणित्वा इति कृतौ। ततः शौनकोमुनि आत्मीयविवाहपटले कृषं मीनं
नवलवं नवांशकथं आदृतवान्। स मीनः चेत् यदि शुनगृहद्विपदश्च अस्तलवे
यस्य सः शुनगृहं सौम्यक्षेत्रं पुनः द्विपदः अस्तांशो नवति। मीनस्यास्तांशः कन्या
अतः कारणात् शौनकेन मुनिना मीनागृहीतः इति तात्पर्यार्थः। हे इर्वर्षक्षिन्

यदि इत्थं कथयसि। ततो न वक्तुं लाभ्यतं किमस्तु तुलाया। अस्तां शोभिषः कर्ष्णो
भवति द्विचरणः शुभ्रं चनवांशकस्तदयमेकरतेः प्रतिगृह्यतां॥ इदम
संगतमंगतं विरितं जगति नैकवशात्किलसौ हृदं। तत्तस्माद्विचरणः अशु
भं चनवांशकः प्रतिष्ठितः। तर्हि अयं एकतरः एक एव पक्षः परिगृह्यतां। अगीकी
यतां। अंग इति संबोधने अहो वादिन् इदं तव चरितं असंगतं असमंजसं अ
घटितं॥ अतो जगति विश्वे एकवशादेकप्रकारेण किलेति सत्ये सौ हृदं न॥ ॥३१॥
बहुनि गुणैः संवर्ध्यमहा प्रीतिः स्यात्। स्वचरयोः सखिता यदि कारणं

१न धृतिसानितरांयचनाधुनि॥ कलशसिंहनवांशपशत्रुतापरिणमत्कनयोरपि
शास्त्रयोः स्वचरयोः यद्योः सखितामैत्री कारणं सा सखिता नितरांय
वनेष्वपि यवनशास्त्रेष्वपि धुनतिपरिस्फुरति। इयं सखिता सर्वशास्त्रस
म्मतातथा कलशसिंहनवांशपशत्रुताकर्कनसिंहनवांशपतिशत्रुत्वमुभयोर
पि शास्त्रयोः परिणमति। कर्कनसिंहशत्रुत्वं शास्त्रद्वयं मपि मन्यते॥ इह त्वं यवनं
च। अथ तयोः समसप्तमुरुत्पथः कथमस्तु भगतिः सचनैकधा॥ इह हि
लग्नगतान्यनुमेनिरे तदखिलैः खलखेटगृहाण्यपि अथ तयोः उदया

स्त्रयोः ममसत्त्वसुकृत्यथः समसत्त्वकसख्यमार्गः कथमस्तु इमगतिः सचनएक
धा। अनेकविधा तत्तस्मादखिलेज्योतिर्विद्भिः इदं विवाहलग्नं खलखेट
गृहाण्यपिलग्नगतान्यनुमेनिरे। अनुमतितानि। लग्नं कुर्यादुडुपिपरंनवां
शः शुभर्क्षजोग्राह्यः इतिउलाजिनुमघमदाधनुःपथमखंडमखंडफलं
जगुः। सततमस्तपतिर्द्विषदीश्वरंनवलवंबलवंध्यपतिंत्यजे इतिकार
णात्उलामियुनुःकन्याधनुःइर्वाईचनवांशअखंडफलजगुः संजुणीफलदं
कथयंतिस्मइवाचार्याः एवंविधंनवलवंनवांशंत्यजेत्। किल• सततंअस्त

॥३२॥

पतिर्द्विषदीश्वरंअस्तपतिनासहद्विषत्इश्वरोयस्यसः। तंनवांशस्वामिनअ
स्तस्वामिनश्चतत्रवैरंनभवति। तथाबलवंध्यपतिंत्यजेत्। बलवंध्योऽब
लःपतिःस्वामियस्यसतंयस्यनवांशस्याधिपतिःपुनरपिअस्ताधिपतिःपर
स्परंवैरंस्यात्पुनःअधिपःअबलोभवतिसएवनवांसःनादरणीयः
लवःपतिःकुरुतेलवलग्नयोःपतिमूर्तित्रिवसुव्ययविलग्नगः। नवलवास्त
पतिःपतिर्दंतिस्तनूमृगदशाश्चतद्भुजयोस्तदा लवपतिःअंशस्वामी
लवलग्नयोःत्रिवसुव्ययविलग्नगःसनूपतिमूर्तिंकुरुतेतयोर्द्विचक्रंत्येनदृश्य

वेत्तातथास्तनवलवास्तपतिःनवांशस्ययोस्तपतिःसत्रांशदस्तयोस्तस्यत्र
स्तस्यलग्नस्यचत्रिवसुव्ययविशगःमृगीदृशःकंन्यायाःमृतिंकरोतिःउक्तं
च॥ अंशपतेरंशोदर्शनीयःअंशास्ताधिपतेरंशास्तोदर्शनीयःअंशपते
र्लग्नदर्शनीयःअस्ताधिपतेर्लग्नास्तोदर्शनीयःउक्तंच॥उदयगतनवांशः
वेशदृष्टेयुक्तोतोवानभवतियदिमृत्युःस्यात्तदानीवरस्यापरिणयसमयेचेदेव
मयोस्तोदयांशःस्वपतिसहितदृष्टोमृत्युकारीचवर्ध्यं उभयदृक्फलदाब॥३३॥
सदाद्युतोलवहृद्युद्धृतेकियद्भनतां॥तद्दिहकेवललग्नदृशःफलंसकलितंकलि

तंयवनेश्वरैः उभयदृक्उदयास्तदृष्टिःबलदाद्युतःसबलत्वात्फलदान
वति॥पुनःलवदृक्यत्रऊनतामुद्धृतोद्दीनतांदधतीतथाकेवललग्नदृशःफ
लंयवनेश्वरैःशकलितंकलितांखंडीकृतमेवगतंअमंन्यत स्पृशतिकिं
चकदाचिद्दृश्यतामवयवोवयवंन्यविलोकितः॥अथहिकेवललग्नदृशांनत
नूमतमतर्कसहंसमुपास्महे अवयविनिअंगीनिअचलोकितोअथ
हिकेवललग्नदृसतिअतिअतिप्रभेअवयवःअंगंकितकदाचिददृश्य
तांस्पृशतिअहोलग्नदृष्टिसतिअंशःकिंअदृश्यतांस्पृशतिइदमुक्तंकि

वलग्नदृग्नातन्मतंनसमुपास्महेनमन्यामहेनाश्रयामि।किंत्वृतंयतःअतर्कसहं
तर्केनसहृतैविचारयतांनदस्माकंमतेनायाति तनुनवांशकमंशपतिर्नि
जंकलयातीहविलग्नविलोकने॥यमविलोकयतेसतनोदृग्यकृयदितदिष्टफ
लायजलांजलिः दुर्वपक्षीआह॥ननुअहोअंशपतिःइहलग्नविलोकनेनि
जमंशंनविलोकयति।अंशपतिःयेअंशंविलोकयति।सकिंतेनोर्लग्नात्दृग्य
स्तिायःप्रयकृततःइष्टफलायजलांजलिर्दत्तः अथदेगास्तिसचेन्ननुपश्य
तातनुमसावधिपेननिरूपितः॥हृदयहारहरोवमृगीदृशःप्रणयिनातरलस्त ॥३४॥

रलद्युतिः सनवांशचेत्दृग्यगास्तिमध्यएवर्त्तते।ननुअहोअंशदृष्टिवादिन्
ननुपश्यतांअधिपतेअसावपिनवांशेपिनिरूपितोनिरिङ्कितःस्यात्इत्यर्थः। 13
तनुपतिस्तनुमस्तमयास्तपोयदिनपश्यतिनश्यतितत्कृतं॥इतिपरंपरमत्रमतेप
तेद्वत्वतरोवतरोऽद्यशनिः == तनुपस्तनुंलग्नपतिलग्नयायास्तंयदिनपश्यति
ततःतत्कृतंतान्यांकृतंफलंनपश्यतिपरःकश्चित्परंकेवलंइतिवक्ति।कोपिइत्थंक
थयति।तत्लग्नदृष्टिःलग्नास्तदृष्टिश्चविलोक्यते।ततःअत्रमतेलवतरोअंश
पादेपवर्तइतिखिदेशेऽद्यशनिरिवपतेत्ततःअंशस्यकोमार्गस्यात् ज

ननलग्नयोर्मृतिराशिउमृतिगतस्यचराशिनवांशकाः॥तनुगतायदितत्तनुते
वधूरतिलकातिलकायजलांजलीन्॥ जननलग्नयोर्जन्मराशिलग्नरा
श्योःमृतराशिनुःअष्टमस्थानेस्थितस्यस्थराशिनवांशकायदितनुगताभवंति
ततःवधूतिलकरहितासतीतिलकायजलांजलीन्तनुते।भर्तुस्तिलकमिश्रमु
दकंजलीन्विस्तारयति॥उक्तंच॥जन्मर्क्षंजन्मलग्नाद्यःखेचरोष्टमराशि
गः॥लग्नवह्निविवाहेसौख्यंनोपिनशुभावहः॥जन्मर्क्षंजन्मलग्नाभ्यांयोरंध्रे ॥३५॥
शावयाष्टमौलग्नेतांश्चरदंशाश्चतद्राशीनपिवर्जयेत्॥इतिविवाहपटले

व्यलिवृषंजनमर्क्षंविलग्नयोर्नवनमष्टममभ्यदितंत्यजेत्॥सहिपुलस्त्यमतेन
तदीशातातनुसमेतिसमेतिनदूषणं जन्मलग्ननर्क्षंविलग्नयोःजन्मराशि
जन्मलग्नयोःअष्टमंनवनंअभ्यदितंलग्नगतंत्यजेत्॥किंतुतं॥वृश्चिकवृषव
र्जंवृश्चिकवृषौनत्याज्यौ॥मेषादष्टमेवृश्चिकंतुलायाःअष्टमोवृषःसपद्मपु
लस्त्यमतेनपुनस्तदीशातातनुसमालग्नसमाना॥लग्नपतिःअष्टमपतिश्चएक
एवकारणात्दूषणंनसमेति॥दंपत्योर्जन्मभाजन्मलग्नाद्वानदेयंद्वादशाष्ट
मं॥ चरलवंचरवेन्नमगमुस्तजेन्मृगतुलाधरगोमृगलक्ष्मणि॥युवति

रत्रभवेत्तत्कौतुकामदनवत्यनवत्यजनोन्मुखी मृगानुसाधरगोमृगलग्न
णीमकरतुलास्थिचंद्रेचरवेत्रमगंचरलवंचरराशिस्थंचरनवांशमुस्थंजेत्परि
हरेत्।चरलग्नेचरांशेचरस्थेचंद्रेलग्नंनयाचांचरचतुष्टयमध्येमकरतुलास्था
एवचंद्रेलग्नेचंद्रेलग्नंभवतिअत्रचरसमवायेकौतुकापरिणीतायुवतिः
मदनवतीअतीकामातुरासतीअनन्यजनोन्मुखीअनवस्थदुर्वस्थभर्तुःत्यज ॥३६॥
नेउन्मुखीभवेत्।सज्जास्यात्॥अथमोदंपतिंविहायपत्यंतरंकामयेत्॥उक्तंच॥
चरराशिगतेचंद्रेचरलग्नेचरांशके॥द्वौपतीसेवतेकंन्याशुक्रदृष्टानसंशयः

सुखगृहंसुखकृत्तनुजनोरबलतासबलैःसुखकर्तृभिः॥अपितयोव्यय
भंव्ययभंत्यजेद्यगतबाधनकारणकारिणः तनुजभनोजभलग्नजभरा
शोःसुखगृहंचतुर्थंवेत्रमसुखकर्तृभिर्गृहैःअबलतासबलैःबलहीनैःसुख
कृद्भवतिग्रमंविनाग्रयेत्॥योयोभावःस्वामिदृष्टोयुतोवाइष्टंचेन्नभवति।अ
थतयोस्तनुजभनोर्व्ययभंद्वादशंगृहंव्ययभंगलकृवति।असद्व्ययनोत्पादय
तिचेद्यतिधनकारिणोग्रहाःविगतबाधनकाःविगतंबाधकंनयेषांतेअपरैर
जिताःसबलाभवंति अशुभकृत्खलगःखलयोगकोजनुरनेहसिमे

हसितांसुगे॥ तनुगतेपिशिवंयुवयोषयोबलवतोलवतोनभयंक्वचित्
योऽंशकःजनुरनेहसिजन्मकाले अशुभकृत्खगोभवति। क्रूरग्रहाश्रितः स्या
त्इहास्मिन्नशुभेंशेअयोग्येंशेसतांशुगेचंद्राश्रितेतनुगतेपिवालग्नास्थिते
पिवायुवयोषयोःपतिपत्नोःशिवंनस्यात्। कल्याणंनभवेत्पुनःसर्वथाविंब
कुनाबलवतोबलिष्ठात्सबलात्लवतोऽंशतःक्वचित्द्युतोपिभयंनभवे
त्॥ अतोविवाहलग्नेऽंशसबलएवगृहीतःसकलमंगलानिसाधयति ॥३७॥
अनुजनुर्मृतिगोमृतिपश्चयःसतनुगस्तनुगस्तनुतेनशुभंक्वचित्॥ इतिवि

वक्तिरियंफलदासदासइहसिध्यतिचेत्समयस्फुटः अनुजनुजन्मका
लेयःमृतिगोअष्टअष्टमेस्थःमृतिपश्चाष्टमस्थानाधिपश्चसतनुगमुर्तिस्थाक्व
चित्शुभंफलमतनुतेनविस्तारयति॥ इतिअमुनाप्रकारेणइयंव्यवक्तिए
षविचारःसदाफलदास्यात्चेत्यदिइहविवक्षौससमयःजन्मसमयोवि
वाहसमयश्चस्फुटःबहुतरःसिध्यति। निःसंशयोज्ञातोभवति। समयोय
दासदासर्वविचारशुद्धि

अरिपराक्रमवानवि

नाशगोरविरविश्रमसौख्यसुतार्थदः॥ मदनमूर्त्तिरायः रायसंग्रहेमनदशाम
शनिः शनिराङ्कवत् रविस्तु श्रीर्यः अरिपराक्रमलाभविनाशगः अरौ षष्ठे
पराक्रमे तृतीये लाभे एकादशे विनाशे अष्टमे विश्रमसुस्थितः सन् लग्नात् अवि
श्रमसौख्यसुतार्थदो भवति अविश्रमेण व्ययसेन सौख्यं सुतान् अर्थं च ददाती
ति तथा मृगदृशां स्त्रीणां रायसंग्रहे पाणिग्रहणे मदनमूर्त्तिरायः सन्नमलग्न ॥३८॥
स्तुः अशनिः वज्रतुल्यो भवति॥ शनिराङ्कश्च सूर्यसमानौ गणनीयौ शनिरा
ङ्कश्च शनिङ्कवत् उक्तं च॥ धात्रिजो विक्रमस्थो रिपुभवनगतो मंदडलाश्च

राङ्कः इति विवाहपटले त्रिधनलाभगृहेषु शुभः शशिनिधनमूर्त्तिरिपुषु ति
गर्हितः॥ अशुभशुक्रसखः सखनन्दसूनुदिनकरोनकरोनकरोति शं॥ अ
हः एतेषु स्थानेषु शुभः इति विवरणमाह। शशी चंद्रः त्रिधनलाभगृहेषु शुभः
कल्याणं करोति तथा निधनमूर्त्तिरिपुषु अतिगर्हितः। अतिशयेन निंद्यः॥
तथा शशी अशुभशुक्रसखः सन् असून् प्राणान् खनति विनाशयति अशु
भैः क्रूरैः ग्रहैः शुक्रेण च सखः सहितः॥ अपरं सचंद्रः दिनकरोनकरः एते नदिन
त्रयं क्षीणः शशी शं सुखं न करोति। क्षीणः शशी वर्ज्यः अवशिजः स्त्रिन

वारिषुवृद्धयेमृतिकरोमृतिमूर्त्तिमदाश्रितः॥ इहनभोयुजिजीवदशांविनाच्य
तनयातनयामिषसुखवधूः अवनिजोभौमःत्रिभवारिषुतृतीयेऽपादः
षष्ठेचवृद्धयेभवति। तथासभौमःमृतिमूर्त्तिमदाश्रितः। अष्टमंलग्नंसप्त
मंआश्रितःसन्मृतिकरोभवति। एतेषुस्थानेषुमृत्युंकरोति। इहभौमेनभो
युजिदशमेसतिजीवदशांविनाच्यतनयातनयभ्रष्टासतिवधूर्वनितात ॥३
नायामिषसुखवति। शाकिनीभवतीत्यर्थः व्ययगृहंविरहयहिमांशुजः
सकलवेश्मसुवेश्मसुखार्थदः॥ सनियतंविदधातिवधूवरंयमकरंगित
मकरे

मृत्कगः हिमांशुजोबुधःव्ययगृहंविरहयहादशंत्वकासकलवेश्मसुसु
खार्थोभवति। सबुधःनियतंनिश्चितंमकरंगितमृत्कगःसप्तमाष्टम
स्थःसन्वधूवरंयमरेविदधातिमृत्कहस्तिकरोति गुरुरनंत्यमदेषु
मुदंश्रियंस्रजतिकालगृहेगृहभंगदः॥ अशुभलग्नमकरेपिकरग्रहेनमृग
राजगतोजगतोहितः गुरुर्हृहस्पतिः अनंत्यमदेषुद्वादशसप्तमव्यति
रिक्तेषुमुदंश्रियंस्रजतिमुदोहर्षःश्रीलक्ष्मीर्ददाति॥ पुनर्विशेषमाह॥ अ
परंकालगृहेभंगदोभवति॥ कालगृहमष्टमंसगुरुःमकरेपिअशुभलग्न

कवति। तथा कर्ग्रहे पाणिग्रहे मृगराजगतः सिंहस्थः जतौ जे विश्वस्य हितो न भव
ति॥ उक्तं च॥ गमनवपनदीक्षानव्यवेश्मप्रवेशो व्रतमखकरपीडानीष्टदेवप्र
तिष्ठा॥ हरिगतसुरशुक्रजीवकुर्यान्निजंतुजैर्यदि बकुतरमायुर्जीवितेचित्र
वृत्तिः सहसपत्नीनिमीलनमन्मथः प्रथमदेवगुरुर्गुरुनीतिज्ञ्यावहति
शेषगृहेषुमहोत्सवान्व्ययगतः समतां समतांतरात् प्रथमदेवगुरुशुक्रः ॥४७॥
सहसपत्नीनिमीलनमन्मथः सपत्नीनष्टिननीमीलनेनाष्टमेनमन्मथेनसहितः स
हितः सन्गुरुनीतिज्ञ्यावहति। गुरुर्वीनीतिं नयं करोति॥ तथा शेषगृहेषुमहो

त्सवान्वहति। करोति। सशुक्रव्ययगः सन्समतां तरात्समतां करोति। मतांतरित्वं
प्रापयति स्वक्षेत्रात्तनुरोहिणीमित्रयोर्ईरधरा विधुरां कुरुते वधूं॥ क्षतिश
रांशमितं स्मरनेतयोर्गृहमपुण्यमपुण्यमिवत्यजेत् तनुरोहिणीमित्रयोर्ल
ग्नचंद्रयोः स्वक्षेत्रात्क्रूरग्रहक्षेत्राद्धरधरा वधूं विधुरां कुरुते विकलां कुरुते॥
तथा तयोः तनुचंद्रमसोः स्मरनेसप्तमेभवने क्षतिशरांशमितं चतुःपंचाशत
मंशपरिमितं अपुण्यं क्रूरग्रहं अपुण्यमिव पापिनमिव त्यजेत्॥ यदुक्तं॥ राहुमिं
दुकुजज्ञानवोस्त्रगाश्चंद्रतोनशुभदानसिंदवः लग्नमिंदुमपिपापमध्यगंष

—ध्यमानेविलग्नपत्यजेत्। ...क्षिपतिसप्तदिनान्युदयास्तयोःसुरगुरुश्चन्द्रशुक्र
गतेष्यतोः॥इदृयुगेपियुगस्यकरग्रहःस्फुटममंगलदोगलदोजसि॥ सुरगुरु
दृहस्पतिःचन्द्रशुक्रःउभौगतैष्यतोःउदयास्तयोःदर्वमनुपश्चात्सप्तदिनानिलग्नं
क्षिपतित्यजतः॥तथेदृयुगेपियुगुरुभार्गवःयुगेगलदोजसि॥गलरुजोयस्यतत्
तस्मिन्नर्निर्बलेयुगस्यवधूवरस्यकरग्रहस्फुटंअमंगलदोभवति॥अतोविवा ॥४९॥
हेगुरुबलंविलोक्यं त्रिशुजरत्नमहान्युदयास्तयोर्दशाचउर्दशाचांगिरसः
स्फुटं॥उशनसोदशपंचचपश्चिमेगतिवशात्त्रिदशाहमपश्चिमे अंगिरसो

शाचस्यतेःउदयास्तयोःदशाचउर्दशाअहानित्रिशुजरत्नंभवति॥तथोशनसःशु
क्रस्यपश्चिमेदिशागेगतिवशाडदयेदशदिनादिनित्रिशुर्त्वं॥अस्तेपंचदिनानित्रि
शुर्त्वंदशाहंप्रवयस्त्वं॥उक्तंचाश्रीपतिः॥आयुजनःत्रिशुरहस्त्रितयंसितस्या
त्पश्चाद्दशाहमिहपंचदिनानिहृद्धः॥इति द्युमणिजीवलवोदयशासिना
मुडुपतेरितिपंचबलीविना॥परिणमंतिफलानिचलत्त्वांशुभविरचिविरंचि
कृतान्यपि द्युमणिजीवलवोदयशासिनांद्युमणिःसूर्यःजीवोगुरुःलवुपति
लग्नपतिश्चउडुपतिश्चंद्रःएषांपंचबलिपंचानांबलानांसमाहारःपंचबलीए

षांपंचानांबलानांपंचकंचिनाचलन्तुवांस्त्रीणांविरंचिकृतान्यपिफलानिशुभवि
रंचिशुभरहितानिपरिणमंतिनिफलानीत्यर्थः॥ व्ययगृहंबुधभार्गवजीव
युक्तनयदितेःकुलमित्रजनेष्वपि॥रूपणतानरनारजनेत्रयोरितिनग्नक्रमते
क्रमतेमतिः व्ययगृहंयदिबुधभार्गवजीवयुक्तनभवतितःकुलमित्रजे
नेष्वपिनरजनीरजनेत्रयोःपुरुषस्त्रियोःरूपणताभवतिइतिसंक्रमतिःनक्रम ॥५२॥
ते॥एवंग्रक्रमतेमतिर्नमन्यते
कंन्यकावितरणायपुरुषःपात्रमात्रमितिनैदवंबलं॥केचिदस्यवि

तरंतिकोविदाःकोविदांकिलकरोतुतन्मनः कंन्यकावितरणायकंन्यापात्रद
तायपुरुषःपात्रमात्रमितिकारणात्केचित्कोविदाःपुरुषस्यैदवंबलंनवि
तरंतिनविकथंतिकंन्यैवपात्रधानभूताननरःतन्मनःकिलअहोकोविदां
करोतुकोजानातु इदंयदिततःपरिग्रहयाहिणोस्यकिमपिप्रपंचितैः॥
सांग्रनाडीगणयोनिशुद्धिनेर्जन्मलग्नभवनव्ययाष्टमैः यदिइदग्र
मस्तिपात्रमात्रत्वात्किमपिनविलोकयतितःअस्यपतिग्रहयाहिणःपुरुष
स्यसांग्रनाडिगणयोनिशुद्धिर्निर्जन्मलग्नभवनव्ययाष्टमैरनिःप्रपंचितैःवि

स्त्रैरेकिमर्थं त्रितयं गृह्णातीत्येवं शीलः दंपत्योर्जन्मलग्नादंत्याष्टम
स्थितं लग्नं वर्ज्यं यतस्तद्द्विस्वभावानि मृतिपदं। एतत्सर्वं पुरुषस्यापि कथ्यते
मस्ति अतोऽस्यापि चंद्रबलं विलोक्यं ' लग्नेकोनबलवः पुमंडुतस्तत्स्वा
मिनानयदि युक्तं वीक्षितः॥ संगमं दिशति दीर्घनिडयापत्युरिंदुतनुकामगोय
हः चंद्रलग्नतः सप्तमगोग्रहः पत्युर्दीर्घनिडयासह संगमं दिशति। पनिर्वि ॥४५॥
नाशयतीत्यर्थः उक्तं च॥ कुरुते वाथ दिवा सौम्यास्तमाश्चंद्रश्च खेचरः। एकोपि यदि
जामित्रे पत्युः प्राणहरो भवेत्॥ चंद्रमस्युपचयात्परिच्युते चारुगोचरचरैः प

रैरपि॥ कुर्वंति रायतिशुभं सभंगुरं निर्दिशंत्यसितसौनकादयः॥ चंद्रमसि उप
चयात्परिच्युते त्रष्टसति परैर्ग्रहैः चारुगोचरचरैरपि असितसौनकादयो
मुनयः कुर्वंतु परिणेतुः आयतिशुभं परिणामशोभनं संभुंगुरं भंगान्वितं निर्दि
शंति कथयंति एवमादिफलवादिनृणां मैंदवं फलमुशंति किं नु ते॥ भानु
रप्यपचये न जन्मतो यन्मतो क्षिपुनदिष्टमेव नः एवमादिष्टवेक्षिपक्ष
रेणफलवादिनो शुभाशुभसूचकाः बुधाः नृणां पुरुषाणां ऐंदवं बलं किं न उशं
ति कथयन्ति वांछंति॥ अथ न्यत्रापि पुरुषाणां फलं निर्दिशंति। चंद्रबलमेव कथयंन

विलोक्यते। तथा नानुरपि न जन्मतः पुरुषजन्मलग्नाद्उपचयेत्रिषडेकादशदशमा
न्युपचयस्थानानि तेषु वर्त्तमानः शुभग्रहदृष्टिजन्मतो कुंतन्नोस्माकमिष्टमेव
नत्रिवर्गपतिनानरेणचेत्कन्यया त्रिबलं किमाप्यते। दीयते यदीहगो
महीमहीष्यादितस्यदित्रितर्हितद्बलं तदेवन्यूयोदृढीक्रियते त्रिवर्गपतिनान
रेणचेत्त्रिबलं नाप्यते। धर्मार्थकामकारिणा पुरुषेणचंद्रबलं नाप्यते। त
र्हि कन्यया किं त्राप्यते। तर्हि तस्य गवादिः तद्बलं चंद्रबलं दृष्टांकथय ॥ध्ध॥
इंडरिंडवदनानुगं फलं यच्छतीह युवतीग्रहो यतः। तन्नृणामपि कथं षडष्टमः खं

इथ यथमस्तनूत्रस्तुतिषु यतः कारणात्इंडश्चंद्रः यच्छति यद्दृशति कारणा
त्इंडवदनानुगं फलं यच्छति। इंडवदनास्त्रियः तदनुयायि फलं ददाति। यउ
क्तं। स्त्रीवपतीबुधसौरौ चंद्रासितौ योषितां नृणां शेषाः। यतस्त्रीलाभे फलदः।
तत्कथय। त्रयं चंद्रः स्तुतिषु जन्मसमयेषडष्टमः सन्त्रस्तनूत्राणान्कथं षं
डयति। तस्मात्पुरुषाणामपि फलदायी भवति होरयापि हिमरश्मिरादृ
तः स्फुलेषु सुनफानु दिषु। त्रिराहुबलुलेपि तारकां तारकापतीबले
बलीयसी। होरयापि जातकेनापि सुनफादिषु पुंस्फुलेषु हिमरश्मिश्चंद्रः

आदतः॥उक्तं च॥रविवर्ज्यं द्वादशगैस्तुफार्चं द्वितीययैः सुतुफा॥उभयस्थितै
र्धरायाकेमद्रुमसंज्ञतोनतोन्यः तथा अत्रिः॥बकुलेपिक्लमपक्षेपितारकापतिवि
बलेसतितारकांपतिबलीयसिमाह॥क्लमेतारा बलीयसीतिवचनमस्तीतथा
पिचंद्रबलसत्येव योषितेविकलवर्ष्मणिप्रियेतौ त्वलिस्त्रियमियेषकार्य
र्णी॥अस्तिकिंतुनपतिः पतीपतांसान्यथाघटयितुंपटीयसी योषितेत्रवा
सस्तुतथाविकलवर्ष्मणिविकलशरीरेप्रियेनरीरितौ त्वलिमुनिः स्त्रियंकार्य ॥४५॥
कर्त्रीं इत्येषवेद्धुता कथयामास॥तर्हि अस्त्रइच्छंनवत्तुपुनः सापतिः प्रियतां

भर्तुः प्रतिकूलतामन्यथाघटयितुंविफलीकर्तुंनपटीयसीनक्षमा॥कस्याप्यप
रिनरीरिविरुद्धेवनितानुकूलापिकिंकुरुते॥उक्तं च॥अतिविकलशरीरप्रे
यसियोषितेचपरभवतिरक्षकर्तुंसर्वकार्याणियोषाइति क्रीयमेतिब
कुलेसकेवलंनैवनक्षपतितमामभावस्तु॥नास्तिचेषयदितत्रतत्कथंतत्र
ताजनिषुरिष्टरोऽद्भुता अपरंविशेषमाह॥सचंद्रः बकुलेक्लमपक्षेकेव
लंक्रीयएति अमावसन्नपिअमाराष्टसंहारार्थः॥रविणासहवसन्नमावा
स्यायामपिनैवनपक्षपतितमां अत्यर्थंनविनक्षपति॥क्षीणेंदुर्कयमाराःपाप

इतिवचनात्चेत्यदि अमावास्यायांएषनास्तितत्जनिषुजन्मसपश्येत्कुला
रिष्टरेतावद्यीततोरिष्टमपिनदंदातितस्मादिदंबलंसर्वदापिविलोक्यतोउ
कंचासारावल्यांक्षीणशशिनिविलग्नेपापैकेंद्रेषुमृत्युसंस्थेवा भवतिविपत्ति
रवश्यंयवनाधिपतेर्मतिंचेत्तत् पार्श्वगेनिजपतौकुटंबिनीदुर्बलेपितद
भीष्टकार्यकृत्यातारकापिशशिनानुकूलतासंभवेभवतिपक्षपातीनी
कुटंबिनीस्त्रीपार्श्वस्थेसमीपस्थेनिजपतौआत्मीयेभर्तरिदुर्बलेपितदभीष्ट
कार्यकृत्भवतिशम्भुतंनलंघयतितथातारकापिशशिनश्चंद्रस्यअनुकूलता

॥४६॥

संभवेसतिपक्षपातिनीभवतिआत्मीयंसुंदरत्वंअत्यर्थंदर्शयतिउ
न्मादयार्सपदयोव्ययश्चेतिप्रकारेणविलोक्यत्रिपंचसप्तवर्जितायहाः
यद्विराहुमि
हरोनराकुरित्याहुतांडवितबाकुरुच्चकैः॥सिंहतास्मृतिसहायिनीवहत्प
त्रत्यथविव्याथिनीश्रुतिः संक्रमसंध्यानयनायरव्यादीनांमध्यमागतयः
कलाविकलाश्चअत्रबुधसितयोःशीघ्रभुक्तिरेमेतद्भुक्तिसुमध्यमारविभु
क्तिरेवाअथवासर्वग्रहाणांसाभुक्तिनामानमात्रांगतिष्टनाडिगणितारक्खा

होरा॰॰ सर्वर्क्षनाडीविहृताकलाद्यां॥ मुक्तैर्ईयुक्तं सकलाग्रहस्तुः षष्ट्याहृतेष्व
ष्टशतेषु मुक्तिः अत्रऋक्षंत्रश्विन्यादिगतनक्षत्रसंख्यागुणितान्यष्टश
तानि मिलनीयानि राशयो वा गतर्क्षजा षष्टिगुणेष्वष्टशतेषु भाजकः सर्वर्क्षं
नाडयश्चतिसमुक्तयः स्यष्टग्रहाः पंचांगपत्राऽत्यद्यंतो व्यवहारमात्रार्थं
प्राचीकुंकुमचर्चितामिव दिशं मुक्ताफलस्त्रग्विणीं कौसुंभांशुकभासिनीमि
व शोणाचेतसीं दर्शयन्॥ यावद्याति करग्रहं सदरविः संध्याकुरंगीदृशा ॥ध्रु॰॥
वन्मंगलमंगलग्नसुरभीरिणीः करंग्रहतः अथगोधूलिकलग्नमाह॥

यावत्सूर्यः संध्याकुरंगीदृशा सह करग्रहं याति। संध्यैव कुरंगीदृक्
कामिनी तया सह करैः किरणैः करग्रहः। अथ च सांध्यैव कन्या तया सह पाणि
ग्रहणं प्राप्नोति किं कुर्वन् प्राचीं दिशं कुंकुमचर्चितामिव कुंकुमारक्तामिव
रक्तां दर्शयन्। दिवं मुक्ताफलस्त्रग्विणीं दर्शयन्। मुक्ताफलानां स्रग्माला
विद्यते यस्यां सा तां। अपरं प्राचेतसीं वारुणीं दिशं कौसुंभांशुकभासिनीमि
व दर्शयन् करग्रहे किल काश्चित् स्त्रियो रामाः कुंकुमानुलिप्ताभवतिका॥
श्चित् मुक्ताभरणभूषितास्युः। काश्चित् कौसुंभकवासो बिभ्रति तो वक्त्रं

करंगृह्णतः परिणेउर्मंगलं भवेत्। किंतु तस्या अंगलग्नः अंगे शरीरे लग्नासं
सक्तासुरभेः कामडघायाः रेणवः परागा यस्य सतथा उत्कंठैर्णतर्णकवि
लोकनवल्गुवल्गुपीनस्तनोद्धुषितडर्दरधेनुधूलीः॥ गोधूलिकं गोपष्टयकुजनासजनि
नांदोषैर्मदङ्गीरपि लग्नमन्यैः॥ गोधूलिः गोपष्टयकुजनानां गोधूलिकं लग्नं
सृजति॥ उत्कंठैर्णाः मातृसंगमायउन्मनस्कैर्यैतर्णकाः वत्सास्तेषां विलोकनानि
तं वल्गुचारुयथा भवति बलांतत्वलंततोयेनस्तयाऊर्ध्वांसितैः उद्धसिताः उप्य
सिताः उत्सुकाडर्दराधर्नुमत्रकयाधेनवस्तासां धूलिः किंवसिष्ठं लग्नं अन्यै

मभग्न

र्मदङ्गिरपि दोषैर्न लग्नं। वत्सोत्सुकधावधेनुषुरेणुतरजसा विरसिकृतेतस्मिंसु
समयेलग्नं गरुतो महांतोपि दोषाः शुद्ध्यंति गोधूलिकेपि विधुमष्टम
षष्ठसूर्यौ यन्मोचयंति तदयं स्वरुचिप्रपंचः॥ पंचांगशुद्धिमयमेव विवाहधि
ष्ण्यैर्यस्मादिदं सततमस्तमगेपि तंगे गोधूलिकेपि लग्नं यत्केचन ज्योति
र्विदः विधुं चंद्रं अष्टमषष्ठसूर्यौ मोचयंति॥ उक्तं च॥ सूर्यौ षष्ठाष्टमः शशीव
र्ज्यः तस्मादयं स्वरुचिप्रपंचः निजकपोलकल्पितो विस्तारः॥ स्वेच्छयैव ना
र्षंतेतवयं मन्यामहे। तर्हि किं कार्यं विवाहधिष्ण्यैः पंचांगशुद्धिमयमेव लग्नं भव

ति॥तिथिवारनक्षत्रयोगकरणानिपंचांगानि॥अन्येदोषाः कथंनत्यजंते॥त
त्कारणमाहायस्मादिदंलग्नंसततंसप्तमगेपतंगेसूर्येभवतितत्रान्येदोषाः
कथंत्यजंते नांशोनलग्नमिदृष्टयुतंस्वभत्रीनार्कारसौरतमसाम
पिसंगभंगः॥किंचंद्रचारभयमेकमिहास्तुकिंचिन्नात्रप्रमाणवचनंकिमपि
श्रुतंन अत्रगोधूलिकेपिद्विपदोनविलोकातितथास्वभत्रीदृयुतंलग्नं
रीक्ष्यं॥अर्कारसौरितमेसामपिभंगसंगोनारविजौमशनिराहुभिरन्विलग्नं
नभजंते॥किंएकंचंद्रचारभयंमूर्त्तिषष्ठाष्टमचंद्रदुःकथंभयमस्तु॥किंच

॥धुणी

अत्रास्माभिः किमपिप्रमाणंवचनंनश्रुतं सार्कशनौविरविचित्रशिखं
डिसूनौतत्केवलंकुलिकयामदलोपलंभात्॥प्रायेणसंकरभवामशुभक्षपे
क्षकरक्षणेषुशुभलक्षरपीडनंस्यात् शनौशनिवारेलग्नंसार्कंग्राह्यंस
विद्वबिंबेसतिलग्नंग्राह्यंचित्रशिखंडिसूनौविरविसूर्यरहितंगुरुवारेश्रवण
मितिग्राह्यं॥उक्तंच॥क्षीणंचंद्रंदेवज्ञाकिवारेविष्टिंक्रूरोपेतभानिष्टयोगात्॥
संक्रांतिंचारुग्राडिशेषुशस्तंसूर्यंचास्तंयातिगोधूलिकाख्यं॥तदुक्तं॥केव
लंकुलिकयामदलोपलंभात्शनौसूर्यास्तेकुलिकं॥अतएवसार्कंगुरौसति

रवौ अर्द्धप्रहरः। अतो विरविघ्नाद्यं॥ तद्दुर्जनं॥ कुलिकार्द्धप्रहरघ्नेः प्रायेण संनवं
दृयकूजनानां। अशुभनर्द्धपक्षक्रूरक्षणेषु करपीडनं शुभनक्षत्रस्यात्। दृयकूजनानां
अशुभेषु शुभं स्यात् अत्रोभयत्र घटिकादलमिष्टमाकूर्याद्यस्तदंबरमणे
रपिनार्द्धबिंबः॥ कालागलानियतेयेतपनार्द्धबिंबे वेलाव्यवस्थितिरियं रचयांबभूवे अत्र गोधूलिकेऽभयत्र सूर्यपश्चादपि घटिदलं इष्टमाकूः। तन्नाडी
द्वयं अंबरममणेः श्रीसूर्यस्य अर्द्धबिंबाद्यं॥ इयं तपनार्द्धबिंबे वेलाव्यवस्थि॥५०॥
तिः कालागलानियतेयेरचयांबभूवे

चैत्रे मासि प्रतिपदि तिथौ वासरे कस्य सर्वे मेषादिस्थैर्गगनगति
भिर्नूनवस्त्वः प्रवृत्तैः॥ एवं पौषो मृगमुखसखे नास्त्यतिस्यान्न चासावुक्तश्रेया
न्परिणयविधावेडमासोस्ति तस्मात् चैत्रे मासि प्रतिपदि तिथौ अकस्य वा
सरे सर्वैर्गगनगतिभिर्यद्वैः मेषादिस्थैर्नूनवस्त्वः प्रवृत्तैस्त्रैलोक्योत्पत्तिर्जाता
गर्भाविर्भावो बभूव॥ एवं मृगमुखसखे मकरस्थे भास्वति पौषः सएव मासस्या
त्॥ दशमो मासः। दशमो राशिः अतः कारणात् असौ पौषः परिणयविधौ श्रेया
न्न उक्तः॥ अतः प्रसयमासात् पौषे विवाहे न योग्यः। तस्मादिडमासोस्ति चंद्र

मासोग्राह्यः। उक्तं च। नित्रसितादेरुदयात्मनोर्दिनमासवर्षयुगकल्पाः। सृष्टा
दौ लंकायां स्वयं प्रयुक्तदिनकास्य। उक्तं च॥ श्रीपतिः। दर्शी विधिं मासमुशंति
चांद्रं सौरं इति। तथा च वराहः। सौरेण वत्सरा मासाश्चांद्रेणातिथयः स्मृताः। सा
वनैर्दिवसाः प्रोक्ता व्यवहारायसूरिभिः॥ विवाहादौ स्मृतं सौरं यज्ञादौ सावनो मतः। वार्षिके पितृकार्ये च मासं चांद्रमसौ मतः॥ नेष्टः पौषो मृगयुजि
रवावादृतश्चैत्रवीथ्यारुश्चैत्रोप्यजसद्चरे भास्करे सुंदरीणां॥ मांडव्याद्यै
स्मृतशुभफलः -- स्यापि किंनोपयेमे मीनेपि स्यादविकृतफलः फाल्गुनस्य

॥५३॥

घ्रसंगात् पौषे नेष्टः परं रवौ मृगयुजि मकरस्थे चैत्रवीथ्यां दृष्टश्चैत्र्यदिषोषः
आदृतः ततः चैत्रोपि। अजसद्चरे भास्करे सुंदरीणां चारुः मेषसंयोगे रवौ
स्त्रीणां मनोहरो भवति॥ मकरसंयोगात् पौषः श्रेष्ठः। पुनर्मेषसंयोगात् चैत्रो
पि श्रेष्ठः। तथा उपयामो। अस्य फाल्गुनस्य मीनसंगात् मीनोप्यविकृतफलस्यात्
संपूर्णफलो भवति। किंतु तस्य मांडव्याद्यैर्मुनिभिः स्मृतशुभफलस्य कथि
तश्रेष्ठफलस्यात् संपूर्णफलो भवति। किंतु तस्य मांडव्याद्यैर्मुनिभिः स्मृत
शुभफलस्य कथितश्रेष्ठफलस्य फाल्गुनयोगे मीनो नादृतोप्यादृतः ऋषीन

निंद्यो यदि फाल्गुने स्यादजस्कं चैत्राषगतो न निंद्यः॥ मध्याश्रितौ द्वावपि वर्जनीया
वित्यादिवा॥ चामियमेव युक्तिः मुनिभिरुक्तं॥ ऋषोमीनो न निंद्यः॥ यदि फाल्गु
ने स्यात्॥ अजो मेषः वैशाषगतो न निंद्यः॥ तपसे मासि मीनोपि ग्राह्यः॥ चैत्राषमे
षश्रेष्ठः॥ मध्याश्रितौ द्वावपि वर्जनीयौ॥ इति॥ आदिवाचायनमेव युक्तिः॥ क्वापि
रात्रिसंयोगात्॥ असौ योग्योपि योग्यः स्यात्॥ क्वापि मासस्य संयोगात् रात्रि वर्ज्ज
नीयोप्यादृतः प्रायः सौरं मासमिष्टं विवादे तत्किं चांद्रमासमाहुः फलेन॥॥५२॥
तस्मात् सम्यक् तत्फलाप्तिस्तदैकः सौरो मासः केवलः किंचिदूनः प्रायो

बाहुल्येन उद्वाहे सौरसंक्रांतिमासः श्रेष्ठं भवति॥ ततः फलेन चांद्रमासं मासं दर्शा
वधिं कथमाहुः॥ तस्मात् तदैकः सौरः चांद्रमसौरैकः संयोगे सम्यक् कृष्णा तत्फला
वाप्तिः तस्य फलप्राप्तिः॥ सौरो मासः केवल एकः किंमयाऊनो भवति योषि
तां गुरुपतंगगोचरे शोभने निगदितः करग्रहे॥ अष्टवर्गविधिना तदत्ययेस्त्य
शुद्धिमपरे नृणां जगुः योषितां स्त्रीणां गुरुपतंगगोचरे शोभने करग्रहे निगदितः
कथितः॥ तदत्ययेतस्य गोचरशुद्ध्ये अभावे अष्टवर्गविधिना अष्टवर्गशुद्ध्या पाप
ग्रहः महोत्सवे कथितः॥ तथा अपरे केचन नृणां पुरुषाणां सूर्यशुद्धिं जगुः अ

ष्टवर्गफलमेवज्ञातके नास्ति किं परिणयेपि मुख्यता॥ सत्यमुद्वहनजन्मशास्त्रयो
रन्यथा मुनिभिरेव सस्मरे अष्टवर्गफलं ज्ञातके एव परिणयेपि विवाहेपि अस्या
ष्टकवर्गस्य मुख्यतां किं न भवति॥ सत्यं उद्वहनजन्मशास्त्रयोः अन्यथा भिन्नता
भेदः मुनिभिरेव सस्मरे तमेव भेदमाह॥ क्रूरमिष्टममनिष्टमिष्टदं सद्यमं
शुभमुभे तिजन्मनि॥ नियमुद्वहनरीतिरित्यसावत्र गोचरपथो रथोद्धतः जन्म
नि क्रूरग्रहं अष्टमं अनिष्टं अनिष्टफलदं उभे ति॥ तथा इष्टदं सौम्यग्रहं सद्यमं शु॥५३॥
भदं निगदितं॥ उक्तं च॥ पुष्णंति शुभा भावान् मूर्त्यादीन् घ्नंति संस्थिताः पापाः सौम्याः

षष्ठरिस्थाः सर्वे निष्ठा व्ययाष्टमगाः। इयमीदृशी उद्वहनरीतिर्न विवाहे वैपरीत्यं॥
अष्टमाः क्रूराः शुभाः सद्यमाः सौम्याः अशुभाः॥ उक्तं तथा॥ आयषष्ठसजाष्टमसस्थौ
भानुभानुतनयौ शुभदौ स्तः॥ इति वचनात्॥ तथा चोक्तं। त्याज्यालग्नेऽब्धयो मंदा
नृषष्ठे शुक्रेऽलग्नपाः। रंध्रे चंद्रादयः पंच सर्वे स्तिबुकुरो समौ। इत्यादि वाच्याद्वे
दः प्रदर्शितः। इति कारणादत्र विवाहे गोचरपथो गोचरमार्गः रथोद्धतः। इयं प्र॥
सिद्धपद्धतिः

चक्रस्यार्द्धात्रिचंद्रात् क्रमेण क्रूरश्चक्रमित्यामनंति॥ तत्रोद्धायाः

सुतुवः स्वैरिणीवेश्यामत्युच्चैर्वैश्यकवचित्तवृत्तिः चक्रस्यअर्द्धाग्विभागेचं
द्रादृष्टमेणक्रूरक्रूरैः चक्रमितियोगमामनंति॥ तत्रोढायाः तत्रयोकुढायाःपरि
णीतायाः सुतुवोगनायाः चित्तवृत्तिः स्वैरिणीचक्रवत्भाम्यति तनुनि
मीलनगेकुशुभाशुभैर्ध्वजइतिदृष्टेदृष्टनावधूः॥ सगुणालाभवतीभवती
गितैः प्रियमनोयमनोमुखविभ्रमा तनुनिमीलनगैः मूर्त्यष्टमस्थैः शुभा
शुभैः। अष्टमेअशुभैः ध्वजइतियोगः। इदयोगेदृष्टोदृष्टनापरिणीतावधूः सुगु ॥५४॥
णालाभवतीसतीइंगितैश्चेष्टितैः प्रियमनोयमनोमुखविभ्रमाभवति

अखिलकेंद्रगतैः खलखेचरैर्भवतिवापिरिहार्पितपुस्करा॥ युवतिरुझित
कांतगृहागृहेजनयतःकुरुतेकुरुतोसवान् अखिलकेंद्रगतैः केंद्रच
तुष्टयेखलखेचरैः क्रूरग्रहैर्वापिनामयोगेभवतिइहयोगेअर्पितापुंस्कराद
तोगृहायुवतिउझितेकांतगृहासतीजनयतःपितुर्गृहेकुरुतोसवान्कुक्षि
तश्चष्टस्योसवान्कुरुतोपितुर्गृहेउत्कटखेरहानिनिर्गमयति गगन
तोयतपस्तुशुभैर्गृहैर्गदनिशंषमशैस्खलत्यसौ॥ धनयशोनियशोनितनु
श्रियांपरिणयेनपयोरुहचक्षुषां गगनतोयतपस्तुदशमचतुर्थनवमे

षुशुभाशुभैर्ग्रहैः शंखनामयोगं गदति। असौ योगः अरांडखंडं सलयति॥ पयो
रुहच॥ कुषांपद्मसदृशांस्त्रीणां परिणयेन पाणिग्रहेण नडुःखंडं स्फुटयंति। की
दृशीनां धनयशो॥ धनयशसानयेन शोभिता तनुश्रीर्देहलक्ष्मीर्यासां ताश्रिया
तासां एकादशे ऊऊरवीरविजः सपत्नेविज्ञेविधौ तपसि शेरवेषनभश्च
श्वेत॥ श्रीवत्सएषसुखं खयत्यपि रूपरिक्तां सौभाग्यभोगभरभंगितरंगितांगी
लग्नादेकादशे स्थाने ऊऊरविभवतः रविजः शनिः खष्टे भवति विज्ञे स्था
नेविधुश्चंद्रः। तथापि नवमे शेषा नभश्चराश्चेत् भवेयुः एषः श्रीवत्ससंज्ञो योगः ॥५५॥

विवाहे रूपरिक्तामपि स्त्रियं सुखयति। किं भूतां सौभाग्यं भोगभरस्य या भंगीर
चना तया रंगितं भूषितं भंगं यस्य सा तां सौम्या मूर्त्तैस्वांत्यराशावसौम्याः ऊ
र्या योगं कार्मुकं कन्यकास्मिन्॥ हत्वा कांतं कांतवेषा विषाद्यैर्वेश्यारामं रंरमीति
स्वरीत्या सौम्याग्रहाः मूर्त्तौ भवंति असौम्याः क्रूराः स्वांतराशौ द्वितीयद्वादश
राशौ भवंति ते कार्मुकयोगं ऊर्यः तेन तस्मिन् योगे ऊढा कन्यका कांतवेषा
सती भर्तृवेषाधारिणी सती विषाद्यैः कांतं हत्वा वेश्यारामं यथा भवति तथा वेश्या
वेश्यावद् रामो रमणं यत्र अथ वेश्या आराम क्रीडा यत्र तत् स्वरीत्या यथा स्वेच्छया

रंरमीति अत्यर्थं क्रीडां करोति सूनौ शुक्रः सांगिरागौररश्मिर्द्वितीयस्थानं
गनाशुक्रमश्चिन्ता आनंदो यं सुंदरी सांऽसौख्यात आनंदं वंशयो विस्तृणाति
सांगिरा सयुक्रः शुक्रः सूनौ पंचमे भवति गौररश्मिश्चंद्रः द्वितीयस्था
नूचेत् अंगना सुक्रमः कंन्यालग्नं भवेत् अयं आनंदाख्यो योगः तत् इह योगे
ऽतो ह्यहा सुंदरी परिणीता स्त्री सांऽसौख्या सती बहुला सौख्या सती वंशयोः ॥ ५६ ॥
२ वंश नक्रभद्वयोः आनंदं विस्तारयति व्ययरिपुद्विबुकेषु वक्रशुक्रः द्युमणि
सुतैः क्रमशः कुठार एषः ॥ इह विहरति संकृतस्त्रवंशा विटपटलेपटलेषि

तानिसारा व्ययरिपुद्विबुकेषु द्वादशषष्ठचतुर्थेषु भौमभार्गवशनिभिः
क्रमशः यथासंख्यं स्थितैः । व्यये वक्रः षष्ठे शुक्रः चतुर्थे भास्करिः एष कुठारयोगः
इह योगे संकृतस्त्रवंशा सती विटपटलेलंपटसमूहे विहरति क्रीडां करोति क
थंभूते पटलेषि तानिसारो यस्याः सा रविकविरविजेंदुभिः क्रमेण व्ययध
नषट्निधनेषु कर्म एषः ॥ इह विदितकरग्रहांग्रहाणि भ्रमति भुक्तिष्यतया परस्य
तानि रविकविरविजेंदुभिः क्रमेण व्ययधनषट्निधनेषु स्थितैः रविर्व्ययेक
विः शुक्रः द्वितीये शनिः षष्ठे इंदुः निधने एषः कर्मयोगः इह योगे विदितं करस्य

दाहतोदाहानुजिष्यतयाकिंकरीवेनपरःशतानिगृहाणिभ्रमतिसिवकतयाचक्र
निगृहाणिभ्रमति॥परश्यतोस्तुविज्ञेयाएषांसख्याशतात्परा भवपरिभ
वविक्रमैःक्रमेणद्यूमणिमहीसुतसौरिभिःसनाथैः॥परिणमतिदलेंदुरिंदुमुख्याः
कुलयुगलेधृतधुर्यतांविधास्यन् भवपरिभवविक्रमैःएकादशषष्ठ
तृतीयैःक्रणसंख्यद्यूमणिमहीसुतसौरिभिःसनाथैर्युक्तैःभवैरविःषष्ठौमः
तृतीयेशनिएवंसमयेदलेंदुनामयोगाःइंदुमुख्याःकुमार्याःकुलयुगलेधृति ॥५७॥
धूर्यतांविधास्यन्परिणमतिकंन्यायाःवंशद्वयोद्धारधोरिपत्वंकर्तुंकाम

आविर्भवति व्ययनिधनतनुषुमंदचंद्ररुणकिरणैर्मुशलंजयुर्मुनींद्राः॥
इहहस्तिकुलांतकेकुमारीकुलमारीनहीकापिकार्यसिद्धिः व्ययनिध
नतनुषुद्वादशाष्टमसूर्तिषुमंदचंद्ररुणकिरणैर्मुनींद्राःमुशलंनामयोगंजगुः।
व्ययेमंदःअष्टमेचंद्रःमूर्तौमःएवंमुशलोभवतिइदयोगेहस्तिकुलांतके
परिणीताकुमारीकुलमारीभवतिकापिकार्यसिद्धिर्नस्यात् तनुनवभ
वगैःक्रमेणयोगेबुधविबुधाचित्तपंगुभिर्गजैःस्यात्॥इदयुवतिरहंकृताय
हार्यानूचितरतिदेवतदेवतत्परावा तनुनवभवगैःक्रमेणबुधविबु

धार्चितपंगुनिः आश्रितैः मूर्खैः बुधः। नवमेगुरुः। एकादशेत्रिनिः। एवं गन्ड नामयो
गः स्यात् इह योगेऊढायुवतिः अहंकृतासती अहंकारिणी सती गृहार्थान् द्विजेभ्यो
वितरति। किंभूता। देवतदेवतत्परा। देवदेवश्चः पुनः देवदेवाः ब्राह्मणाः सूर्यो
विषये तत्परा भक्तिपरायणा स्यात्

चिरंजीवांजीवः कविरविरलानंगसुभगांमृगांकोवीपुत्रीयमयु ॥५८॥
वतिपार्श्वप्रणयिनी। बुधोभर्तुर्भक्तांमृगदृशमनीलांशनिरपित्रयीमूर्त्तीमूर्त्तीसृ
नि१ जतिनिषिद्धास्त्रादिधनं तथानन्वादिभवनेषुग्रहाणांस्थित्वाफलान्याहापाणि

ग्रहणेलग्नेजीवगुरुमूर्त्तौवर्त्तमानः कंन्यांचिरंजीवांदीर्घायुषींसृजतिकरोति। क
विः शुक्रः अविरलानंगसुभगांकरोति। निरंतरकामेनसौभाग्यवतीकरोति। मृ
गांकोवीपुत्रोचंद्रोमौमूर्त्तौवर्त्तमानो कंन्यायमयुवतिपार्श्वप्रणयिनीयमक
लग्नसमीपवर्त्तिनी सती तैः। गतप्राणांऊरुतो। बुधो लग्नेभर्तुर्भक्तिपरायणांक
न्यां विधत्ते। शनिरपिलग्नेमृगदृशां नारीं अनीलांऽश्वरितांतनोति। त्रयीमूर्त्तिः
श्रीसूर्यः मूर्त्तौवर्त्तमानः स्त्रियास्त्रिविधास्त्रादिभिर्निधनंमरणंकरोति
नितांतधनमनीधनेसितसितांसुजीवेंद्रजारुजादहनदस्युभिर्विधुरतांधरा

नंदनः॥सुतेष्वपि मितं पंचमलिनमूर्त्तिमर्कात्मजः स्त्रियं सहजउर्गतां जनयति
इनानीं पतिः सितसितांशुनीं चेंदुजाः धनेस्थिता कन्यां नितांतधनिनीं
अतिशयेन धनवतीं करोति। धराननंदनो भौमो वित्ते रुजारुजादहनदस्यु
भिः रोगाग्नितस्करैः विधुरं विकलं विधत्ते। अर्कात्मजः शनिः कन्यां मलिनमू
र्त्तिं करोति। किं विशिष्टां सुतेष्वपि मितं स्तोकं पचतीति मितंपचां। अतिकृपणां
मित्यर्थः। तथा इनानीं पतिः श्रीसूर्यः स्त्रियं सहजउर्गतां सदैव दरिद्रिणीं जनय ॥५९॥
ति इनज्ञानी सधनां हुजे वधुं तनुधनां सचिवः सुभगां शशी॥ सुहृतिनीं कु

रुतः कुजसोमजौ नयति दिवरदेवरिपुपनीः इनज्ञानी सहजे स्थितो तृतीयस्था
नेवर्त्तमानो स्त्रियः सधनवतीं करुतः। सचिवो गुरुः तनुधनां स्वल्पवित्तां करु
तो। ज्ञानी चंद्रः सुभगां भाग्यवतीं करोति। कुजसोमजौ बुधभौमौ सहजे सुहृति
नीं करुतः। देवरिपुपनीः शुक्रः देवरिपून् दैत्यान् उपनयति व्रतयुक्तान् करो
ति। देवरिपुपनीः सहजे वधूं देवरिनयति सक्तां करोति दारिद्रं रविरवनीसु
तो वरांगव्याघ्रातंगुरुनृगुजंडजाः प्रमुखं॥ बालाबुधः प्रियवियुतिं शनिस्तनां
नः शून्यत्वं सृजति सुखे सुवासिनीनां रविः श्रीसूर्यः सुखे चतुर्थे नृणां दा

दिशंकुरुते। अवनीसुतः कुजः वरांगव्याघातं स्मरमिंदिरपीडां विद्धे। गुरुः गुरु
जेंद्रजाः पत्नुर्वदित्रं ति। अबुश्चंद्रः चतुर्थे वरं प्रियं युवतीं करोति। प्रियायुवतीर्यस्य
सतां नानिश्चतुर्थे सुवासिनीनां स्तनांनः शून्यत्वं सृजति। शून्यपयोरहितत्वं करोति।
स्तनयोर्दुग्धं न जायते सत्पुत्रामसुरसुरेज्यसोमपुत्राः पुत्रारिरविरसुतपजां
द्वि जैरेंद्रः। शोकार्त्तां भवनिसुतः सुतेत्र सौरिः संतानेसततरुजं सृजेत्कुमारी
सुतेपंचमस्थाने असुरसुरेजसोमपुत्राः स्त्रियं सत्पुत्रां कुर्युः। शोभनाः पुत्राः य ॥६॥
स्याः सातारविः पंचमे स्त्रियं पुत्रारिं करुते। पुत्राः अरयो यस्याः सातां। द्विजेंद्रश्चं

द्रः वधुधुं असुतपजां सुतव्यतिरिक्तपजां कन्यां प्रसविनीं करुते। अवनिसुतो भौ
मः शोकार्त्तां विधत्ते। सौरिः शनैश्चरः कुमारीं संतानेप्रसवसमये सततरुजं सृति
रोगपीडां सृजति विधुर्निधनमिंदुजः परभयं जयं भानुमान्कुजः कुशलं
मर्कन्दुर्विगतवैरितां वैरिगः। रिपुत्वमुपनासमं सहचरेण चारुस्तुवां व्यनक्ति
वचसां पतिः पतिमजातशत्रुं करोति विधुश्चंद्रो वैरिगः षष्ठः निधनं विना
शं करोति। इंदुजो बुधः परभयं शत्रुसाध्वसं करुते। भानुमान् श्रीसूर्यः षष्ठो
जयं जनयति। कुजो भौमः षष्ठो कुशलं करोति। अर्कन्दुः शनिः षष्ठो विगतवै

रितांगतशत्रुतांकरोति।उग्रनाथेशुक्रःषष्ठःसहचरेणभर्त्रासमंरिपुचमाया
दयति।चारुभ्रुवांअंगनानांवचसांपतिर्गुरुःस्त्रीणांपतिंअजातशत्रुंकुरुते
शत्रोर्मध्येयंनश्यति बुधोवंध्यांमिंडःपरिचितसपत्नीपरिभवांगलज
र्नीपंगुःपरनररतांदानवगुरुः॥अचीरमस्तिकेशिगुरुरमरसेवाव्यसनिनींवि
वाहेयस्त्रियमितिरजस्कांजनयति अस्तिसप्तमस्थानेबुधकंन्यांवंध्यां ॥६१॥
करोतिशंडश्चंडःपरिचितसपत्नीपरिभवांपरिचितःप्राप्तासपत्न्याःपरिभवो
यथासातांपंगुःशनिःस्त्रियंगलजर्नींकुरुते॥गलजर्नीयस्याःसातांदानवगुरुः

शुक्रःसप्तमेपरनररतांकरोतिपरपुरुषसक्तांसृजति।अर्केअस्तिअचीरांअ
पुत्रांकरोतिगुरुवाचस्पतिःअस्तिस्त्रियांअमरसेवाव्यसनिनींदेवतानक्ति
सक्तांव्यनक्तियुवतिनिरंतरंदेवशर्मामेवकुरुतेतथाविवाहेमहिषीमंग
ला॥सप्तमेस्त्रियांअतिरजस्कांबकुरजमतींजनयति॥स्वल्पैरहोभिर्मुक्तु
कुःरजःप्राप्नोति सितसितकिरणेज्यामृत्युवेमृत्युवेश्मनेन्येवरतरसायुः
संपदेसूर्यसौरौ॥भवतिपतिशरीरसौहृदेहृदोहिणेयोहृदिणगृहमुखीनांय
श्मणेक्षोणिजन्मा सितसितकिरणेज्याःशुक्रचंद्रगुरुःरवःमृत्युवेश्म

न्यष्टमस्थानेमृत्युर्वेनवंतिरविश्चानीअनवरतरसायुःसंपदेनिरंतरंसंभोगा
र्थंपुनःसंपन्नेयेनवतःरौहिणेयोबुधःपतिशरीरेनर्दृदेहेडोहकुनवति।
क्षीणिजन्मानौमोनिधनस्थःबुहिणपद्मुखीनांकमलवदनानांस्त्रीणांयदी
४य क्ष्मणेक्षयरोगोनवति शशिसुतगुरुशुक्राःसांड्सौभाग्यलीलांरसलह
रितकांतःस्वांतकेलिंकुमारी॥रविरविसुतवक्राःकैतवाक्रांतशीलांतपसि ॥६२॥
उहिनरश्मिस्त्रीसवित्रीकरोति शशितगुरुशुक्राःसाड्सौभाग्यलीला
रसलहरितकांतस्वांतकेलिंकुमारीकुरुतेसांड्येबकुलोयःसौभाग्यलीला

रसःतेनलहरिताकांतस्वांतकेलिक्रीडायथासांतांरविरविसुतवक्राःनवमे
स्थिताःकन्यांकैतवाक्रांतशीलांकैतवेनकपटेनआक्रांतंशीलंस्वभावोयस्याः
सांतांतपसिनवमेउहिनरश्मिश्चंद्रःस्त्रियस्त्रीसवित्रीकंन्याजननीकरोति
शनिरनियमशौचांकंन्याकामन्यकार्यैर्विधुरतिविधुरांगीशाकिनींयो
ग्निवक्त्रःरचयतिरविरुग्रांकोविदःकार्मणाज्ञामविहतसुहृतश्रीमालि
नीमार्यशुक्रौ व्योम्निदशमेशनिकन्यांअनियमशौचांकरोति।अ
विद्यमाननियमशौचंयस्याःसाविधुश्चंद्रःअन्यकार्यैःअतिविधुरांगीअ

तिग्रयेनविधुरंकदर्थितमंगंशरीरंयस्याः सातां। वक्रोभौमः व्योम्निदशमेशनि
नांकरोति। उच्चं च॥ दशमधामगतेधरणीसुतेसहजगेभृगुजेरविजेऽतिगे॥ न
नयनुकृदयितानुजगामिनीपिबतिसामदिरांगुरुदूकनचेत्॥७॥ इतिविवा
हपटलं॥ ॥रविर्दशमेऽर्थांऽकटकलहकारिणीरचयतिकरोति। कोवि
दोबुधः कामीणज्ञांवशीकरणविद्याकुशलांऽकुरुते। आर्यशुक्रोदशमेशवि
क्रतसुकृतश्रीमालिनींजनयति एकादशोदशशांशुमुखाःसुखानि ॥६३॥
रत्नांबरऽविणभोगनरोन्मुखानि॥ पाणिग्रहेददतिदीर्घदशांग्रहेंद्राःसर्वे

पिसर्वभवनेषुबलानिकिंचित् एकादशेभवनेदशशांशुमुखाःश्री
सूर्यचन्द्रतयोग्रहेंद्राःपाणिग्रहेदीर्घदशांस्त्रीणांरत्नांबरऽविणभोगनरो
न्मुखानिरत्नानिजातौजातौयुद्धुष्टंतद्रत्नमभिधीयते। अंबरंवस्त्रांऽवि
णंधनंभोगस्यनरोभोगनरःतैर्युक्तानिसुखानियच्छंति। सर्वेपिग्रहाःस
र्वभवनेषुअबलाःबलहीनाःकिंचिन्नदिशंति व्ययेशुभाःसद्व्ययक
र्त्रितांशनिःसुरुचिंहिमरुचिर्थवंचितां॥ अदृष्टणावयवरुजंकुजोरवि
रुपयत्यतिरुचिरामपिस्त्रियं व्ययेद्वादशेशुभाःग्रहाःसद्व्ययकर्त्रि

तांसद्यपेनकन्निर्तांअल्पद्रव्यांऊरुतोन्नानिःसुरारुचिंमद्यपानासक्तांतनोतिहि
हिमरुचिश्चंद्रःअर्थवचितांतनोति।ऊर्जोद्वादशेअदक्षिणावयवरुजंअदक्ष
णावयवेषुवामांगेषुरुकपीडायस्याःसातां॥अथतथारविर्द्वादशेअतिरुचि
रामपिस्त्रियांविरूपयतिविरूपांकरोति इतिमुनिजनमतनुवितर्कि
यतिग्रहचरखचरोद्भुमुदकंपरिविगयौणविशेषमशेषंफलमिदमशे ॥६६॥
षमनुजितरेखां इतिमुनिजनमतमुनिजनैःसंमतंअतनुवितनके
बकुचिचारंयतिग्रहचरक्षेचरोद्भुसकलभवनस्तुग्रहोत्पन्नंअशेषंविशेषंविग

णय्यसमयंफलंवक्तव्यंकिंच॥अनुजितरेषंअपरित्यक्तरेषंअशेषमनुजितरे
षंपाठः॥अहंअखिलंअवकथंकथितमित्यर्थः॥

षट्त्रायेशुभाशुभायनिधनद्यूनां
त्यवर्जपरेआयार्थपुत्रशीमतौशनिरवीनंगायतत्रापरे॥क्रूरद्यूनवृतान्वि
तेशशितनूअस्तेसितज्ञौशशीलग्नेसोमसिताधिपाद्विपिसितःसंड
विनिष्टांशयः एवंविधोमयूषमांसलःसंज्ञणशशीशुभः॥विंस
ज्ञणं॥अतुर्यकार्यकेंद्रगः॥चतुर्थलग्नवर्ज्यमन्यकेंद्रगतः॥अपरंविंशु

कृत्स्वसौख्यवर्गयुक्तःसुहृदामित्रेणशुभवर्गेणचदृष्टः।एवंरूपःशनीशु
भज्ञकृवति शनितन
यसिताभ्यांनंदभद्रयुभाभ्यांजनयतितनुयातिजीवइत्येषजीवि॥असु
रगुरुभ्यांस्थावरोज्ञेयशुक्रेविजयतिइशुक्रंतंचजीमूतमाहुः शा
नितनयसिताभ्यांनंदभद्रयोगोस्तःबुधेनंदःशुक्रेभद्रःउभाभ्यांजाताभ्यां
जनइतियोगःजीवेगुरौतनौजातेसतिएषजीवनामयोगः।असुरगुरु ॥६५॥
गुरुभ्यांमिश्राभ्यांस्थावरयोगः।तथाज्ञेयशुक्रेलग्नस्थेविजयतितंवि

जयंशुक्रंशुक्ररहितंजीमूतमाहुः इतिशुक्रभफलयोगाःसप्तसप्त
र्षिमुख्यैर्मुनिभिरभिहितास्तेजन्मजात्रास्वपिस्युः॥भजतियुवतिरभिन्नू
पसीमंतिनीत्वंग्रहयुतिबलयोगादेत्रिरोधार्यमस्मिन् सप्तसप्तर्षि
मुख्यैःमुनिभिःसप्तनंदाद्यायःशुभफलयोगाःअभिहिताःउक्ताःनंदा
भद्राजयारिक्तास्थावराविजयाजीमूतातथाएतेयोगाःजन्मयात्रास्वपिस्युः॥
जन्मजौयात्रामपिशुभानवतिएभिर्योगैःयुवतिःभूपसीमंतिनीत्वंभ
वतिअस्मिन्योगिग्रहयुतिबलयोगात्त्वाअत्रराधर्यग्रहयुतेबलयो

गात्उत्तरंउत्तरंअधिकाधिकंफलं दिनकररुधिराभ्यांव्यालपातालचक्रौ
क्षयइतिरविपुत्रेसिंहकेयेतमस्कौ॥तनुगृहयुजिकेतावंतकस्त्रिषुशोकव्य
सनविधनतानिस्तप्यतेपंकजाक्षी दिनकररुधिराभ्यांसूर्यभौमाभ्यां
तनुस्थाभ्यांव्यालपातालचक्रौयथासंख्यंभवतःरविपुत्रेभौमस्थक्षयइ
तियोगःसिंहकेयेराहुतमोयोगःकेतौतनुगृहयुजिमूर्त्तिस्थेअंतकइति ॥६६॥
एतेषुकुयोगेषुपंकजाक्षीयुवतिःशोकव्यसननिर्धनतानिस्तप्यते तनु
उदिनमरीचीरंगनाखिटदृष्टौचरगृहगतयोःस्यात्कांतयुग्मंकुमार्याः॥अ

तिदिनिबलिनश्चेत्यायिनोयुग्मइंदौवशुभदृशमुपेतेकन्यकान्यका
म्या। तनुउदिनमरीचोःलग्नचंद्रयोःसतोचरभवनेवर्त्तमानेयोसतोःअं
गनाखिटदृष्टोःस्त्रीग्रहदृष्टनिसतिकांतयुग्मंस्यात्॥चित्यदियायिनोग्रहाब
लिनःबलयुक्ताअविदिनिकेंद्रस्थःअशुभदृष्टिंक्रूरदृष्टिंउपेतिभौइंदौ
चंद्रेयुग्मेद्विस्वभावेवर्त्तमानावंन्याअन्यकाम्याअन्येरभिलक्षिणीयाभव
तिअन्येःकाम्यतेअन्यकाम्या नरप्रियानीरजलोचनानांनरगृहेरुक्ट
कांतिवर्यिःसौनारीनृणांचित्तहरास्वभोगैर्नारीनभोगैबलशालिभि

स्तु नरग्रहैःपुरुषग्रहैःउत्कटकांतिवर्यैःसद्भिःनीरजलोचनानांस्त्रीणांन
रोभर्त्रप्रियःवल्लभोभवति।नारीनभोगैःस्त्रीग्रहैःबलशालिभिःनारीस्व
भोगैस्तूणांपुरुषाणांचित्रदारावल्लभाभवति पतिरस्तपतिर्विरोचनःस्व
सुरस्तत्समदामदग्रहः॥अबलाबलिनोदिशंत्यमीसदृशांतेषुसुभंसुभं
क्रमात् अस्तपतिरस्तस्वामिपतिर्ज्ञेयः।विरोचनःश्रीसूर्यःस्वसुरःतस्य
मदाग्रहश्चःमदनग्रहश्चुक्रःअमीग्रहाःसुदृशांकरग्रहेअबलाबलरहिताः
तेषुपत्यादिषुअसुभंदिशंति।तथाबलिनःसबलाःक्रमात्शुभंदिशंति॥

॥६७॥

उत्कंच॥स्वसुरःसद्रश्मिकिरणःस्वश्चर्यगुनंदनोविनिर्दिष्टःदोरागमार्यकुश
सेजामित्रपतिःपतिस्त्रीणां।एतेनीचस्थितैरस्तगतैःशत्रुभनीचगैरिति
शशिसूर्यसुतावनीसुतैररिनीचास्तगतैःकरग्रहे॥अपितन्वधिपेनतप्यते
निरपत्योनिचतंनितंबिनी शशिसूर्यसुतावनीसुतैःकरग्रहेपाणिग्र
हणसमयेअरिनीचास्तगतैःनितंबिनीस्त्रीनियतंनिश्चितंनिरपत्यअपत्य
रहितासतीतल्लग्नाधिपेनापिपित्रापितप्यते कवेस्तृतीयस्यशुभेषुरेषाल
ग्नंभभस्थोनभभक्रिभोमा॥तद्वद्भुजेसौरिरपीतिरीतिर्जनेषुजागर्त्तिरियंकु

तस्या कवेः शुक्रस्य तृतीयस्य शुभेषु रेषा तृतीयशुक्रो रेषां ददाति। तथा भौमो
नभस्थो लग्नं नभनक्षि। दत्रमित्रा किनी कुर्वन्नपि भंगदः कथितः। तद्वत्त
था वयेद्दादत्रसौरिः शनिरपि नभंगयुक्तः। जैनेषु दृश्यं कुतस्त्यारीति जीगाक्षि
लोकांतरे दृश्यं युक्तिः कुतः समागताः। तन्न ज्ञायते उत्रनागुरुरिंदुनंदनः
शनिजामित्रगयापतापकृत्॥ नवपंचमकेंद्रमित्रभघणयीपुष्टिदृशा विधुस्ट
शन् उत्रनाशुक्रः गुरुर्बृहस्पतिरिंदुनंदनो बुधः षष्ठदृशा सकलदृष्ट्या
विधुंस्टशन् चंद्रं पश्यन् सन् शनिनश्चंद्रात् जामित्रे सप्तमगच्छतीति शनि

॥दि०॥

जामित्रकौगाः शनिजामित्रगाश्च ते पापाश्च ते षां तापदोषं दरंतीति॥ उक्तं च॥ हृ
रिजदिवसचंद्रासप्तमक्रूरदोषः क्षयकदमरशुक्रः सोमपुत्रः सितो वा उदयदि
बुकधर्मव्योमशत्रालयस्थो यदि च सकलदृष्ट्या लोकये छीतरश्मिः। किंचतः
नवपंचमकेंद्रमित्रभवने वस्विः हिमरश्मिनवांशकाद्बलो यदि खिटः
श्रुतिसायकांशके त्रयमन्यगुणैर्नहीयते निवडैरपुपसर्गचडंबरः॥ हिम
रश्मिनवांशकात् चंद्रनवांशकात् खलखिटः क्रूरग्रहः यदि शरसायकांश
के पंचपंचाशत्तमे नवांशके पपन्नवति। त्रयं उपसर्गडंबरो महानुपद्रवः स्व

सदोषः। निविडैरपि बहुभिरप्यन्यैर्गुणैर्न हन्यते॥ अयं दोषः सर्वथा त्याज्य एव॥
उक्तं च॥ श्रीपतिः। नवांशादिं उनाक्रांताच्चतुः पंचाशदंशकोग्रहेन्योयद्यसौ दो
षो न गुणैरपि हन्यते मोघाः स्निग्धदग्धबीजवन्नयोगाः केपि शरीरधारिणः॥
दृढगूढफलोदया परे पर्णाकीर्णकृताशरान्निवत् केपि योगाः शरीरध
रिणः अत्यन्तं स्निग्धदग्धबीजवन्मोघाः॥ निष्फलास्युः यथा स्निग्धं
बीजं निफलं भवति। न परोरति। तथा तेपि परे केचन दृढगूढफलोदयाः स्यु ॥६९॥
दृढो गाढः अविनाशी गूढः फलोदयो येषां ते। किंवत् पर्णाकीर्णकृताशरान्नि

वत् यथा पर्णैः स्निग्धैः आकीर्णः आच्छादितो वह्निः अग्निः गूढो पि प्रगटी भवति
इति यः प्रतिकूलकारकग्रहभावांशनवांशदृष्टिभिः। तत्तदादिफलेषु दत्तदृ
कूसप्राप्नोत्यवर्तं सतां सतां॥ इत्यमुना प्रकारेण यो दैवज्ञः प्रतिकूलका
रकग्रहभावांशनवांशदृष्टिभिः शुभकारकग्रहाणां भावांशेषु आरोपितदृ
ष्टिः तत्तदादिफलेषु लग्नादिफलेषु दत्तदृकृतत्तदादिफलदृशं भवति। असौ
ग्रहः कस्मिन् भावे कस्मिन् नंशे इति विचार्य तत्तदादिफलेषु दत्तदृष्टिः सज्जो
तिर्विन् सत्र वर्तं सतां प्राप्नोति

उल्लिख्य सामुद्रिकलक्षणानि वरः कुमारी वृणुयान्नमित्तैः॥ एवं कुमारी वरम
प्युदर्कोनघ्येकधारं निरधारिधीरैः वरः कुमारी वृणुयात्तु कैर्निमित्तैः॥ शकुना
दिभिः॥ किंकृत्वा सामुद्रिकलक्षणानि उल्लिख्य एवमुक्तप्रकारेण कुमारी वरमपि
वृणुतो वरस्यापि लक्षणानि विज्ञानि। यतः कारणात् उदर्कः उत्तरफलं परीणाम
फलं धीरैः उत्तमैरेकधारं एकेनैव प्रकारेण ननिरधारि ननिश्चये कृतसंज्ञकं॥३०॥
स्वं तदा भवति। यदा बहवः प्रकाराः विलोक्यंते स्वप्ननिमित्तं शकुनः स्व
कर्मशारीरमागंतुकमद्भुतानि॥ दोषानिचारग्रहचारकालाः काम्यानिचैवं

विविधः फलाद्याः फलाद्या फलनिश्चयः एवं वक्ष्यमाणयुक्त्या विविधो नाना
प्रकारतमेव प्रकारमाह॥ स्वप्नः स्वप्नावस्थायां मनुष्यानां पतति तेन तादृक्
फलं चिंत्यं अत्रावस्थानं चतुष्टयमस्ति। जाग्रदवस्था स्वप्नावस्था सुषुप्तावस्था
तुरीयावस्था चेति तत्र स्वप्नावस्थायां आत्मा नाडीभिर्निर्गत्य नवं देहं निर्माय
सर्वदः प्रमाणवायुना रक्षन् तेषु तेषु प्रदेशेषु नानाविषयान् भुक्त्वा पुनः स्वश
रीरे प्रविशति। तयानिमित्तं च झुरादिस्फुरणं शकुनायथा। लाटाखंडनं चाषा
नां दर्शनं मंगलप्रदं। शारीरमागंतुस्वकर्मनिमित्तं च झुरादिस्फुरणं। कर्म

अद्भुतानि दिव्यानि मानुषाणि तथा निचारग्रहचारकालानि चिंत्याः अपरस्व
काम्यानि अभिलषनियानि वेस्तूनि एवं नानाफलमार्गः चाक्कर्मबीजं स
लीलानिलोवी संस्कारवत्कर्मविधीयमानं ॥ शोषायपोषाय च तस्यैव तस्मात्स
दासदाचारवतां नदानिः चाक्कर्मनं प्राचीनं शुभाशुभं कर्मबीजवत्यथा
विधीयमानं कर्मसलिलानिलोवी संस्कारवत्प्राक्तनकर्मबीजसमानं अनिल ॥७१॥
वाउवी संस्कारवृषेउनउल्यतस्य प्राक्कर्मणः शोषायपोषाय भवति ॥ तस्माद्धेतोः
सदासदाचारवतां नित्यं सुकृतीनां नहानिविरूपं कदापि नस्यात् फलेय

दिप्राक्तनमेव कर्म कृष्याद्यपायेषु परः प्रयत्नः ॥ श्रुतिस्मृतिश्चापि नृणां निषधा
विधात्मके कर्मणि किं निषिद्धे केचन कथयंति सांप्रतीनं कर्मणा कृतेन
किं प्राक्तनमेव प्रमाणं ॥ यदि प्राक्तनमेव फलति तत्कृष्याद्यपायेषु परः प्रयत्नः
किं देवेन एवं हि सर्वं सिद्ध्यति ॥ यदि दैवमेव प्रमाणं ततः श्रुतिस्मृतिश्च नृणां नि
षेधविधात्मके कर्मणि किं निषिद्धे कथमादरपरः ॥ अयं निषेधः नस्नानमाचरेद्भु
क्त्वा नानुरोनमहानिशि नवशोभिः सहाजस्वं नाविज्ञातेजलाशये ॥ स्नानं दा
नं जपो होमो देवतानां च पूजनं ॥ वैश्वदेवातिथेयास्फः फट्कर्माणि दिनेदि

ने॥ एतदिदैवमेवसकलंततो विधिनिषेधौ कथंकृतौ॥ तयोर्द्वयमपि सघमाणं॥ त
थायाहृदस्त्र्यः॥ यथाह्येकेनचक्रेणरथस्यनिर्गतिर्भवेत्॥ एवंपुरुषकारेणवि
नादैवंनसिध्यति॥ अतोदैवेसर्वमपिविवाहपटलोक्तंसर्वंसमीचीनंमत्वा
यथोदितंकार्यं छायांविधोर्नध्रुवमद्रुमालामालोकयेद्योनचमाहचक्रं
॥ खंडंपदंयस्यचकर्दमादौकफच्युतोमज्जतिचांबुचुंबी वरपरीक्षणाय
युक्तिमाह॥ योनवःविधोःछायांनचालोकयेत्॥ निशायांचंद्रेद्योतिस्वप्रकृ ॥७२॥
तिंनपश्यति॥ तथायोध्रुवंनचसिअद्रुमालांचनलोकयेत्॥ नचमाहचक्रं

पश्यति॥ अपरंकर्षमादौखंडंपदंभवति॥ रजसिपंकेचपदंकृर्णिनदृश्य
ते॥ यस्यकफष्ठीवनंच्युतःपतितःअंबुचुंबीसन्मज्जतिनरति॥ उक्तंच॥
अरुंधतीध्रुवंचैवविलोस्त्रीणिपश्यन्ति च॥ आयुर्हीनानपश्यंतिचतुर्थंमाहमं
डलं॥ अरुंधतीभवेत्जीकाध्रुवंनासाचकीर्तिता॥ भ्रुवोर्मध्येविलुपदं
तारिकामाहमंडलं उरःपुरःशुष्यतियस्यचांद्रंनभातितिस्त्रीगुलयंश्च
वक्त्रे॥ स्नातस्यमूर्द्धन्यधिधूम्रवल्लीविलीयतेरक्तमुखःखगोवा यस्य
आर्द्रउरोहृदयंशरीरात्पुरःशुष्यतियथातिस्त्रीगुलयोवक्त्रेमुखेन

मांतितथायस्यास्नातस्यसतःमूर्द्धन्यपिधूर्म्मवल्लीःभिसरति॥वाअथवारिक्रमु
खःकाकोमूर्द्धिविलियते॥शिरसिउपविशति॥ नाकीर्णकर्णःशृणुयाच्च
घोषंयोवासुप्तुकोपिधृतिंनधत्ते॥निश्रीरकस्मात्सुरतांचसुश्रीःस्वशःस्ववी
यानपियोप्यकस्मात् आकीर्णकर्णःपिहितकर्णःसन्घोषंजठराग्निशब्दं
नशृणुयात्॥तथाचश्रुतिः॥योवासुप्तुकोपिधृतिंनधत्ते॥योकस्मात्सहसा
निःश्रीकःतथासुतरांश्रीःअत्यर्थंसशोभनाकारणंविनाकचिरोपिविरू ॥७३॥
पोभवति॥अकस्मात्स्ववीयान्स्थूलोपिसशोभवति॥सहसाऽबलोपि

मत्तोभवति अतीवतुच्छंबहुचात्यहेतोरतीतसात्म्यःसदसत्यवृत्ति॥
अप्यंगुलिक्रांतविलोचनांतोनमेचकंचंडकमीक्षतेयः॥यःअहेतोःकार
णंविनाअतीवतुच्छंअल्पंअथबहुधनंअतिमुंक्ते॥अल्पसुभगोभवति॥
बहुभक्षणेअल्पंमुंक्ते॥तथाचतयासहशयनवृत्तौअतीवसातयः॥यस्य
सात्म्यंविपरीतंभवति॥सत्कर्त्तासत्करोति॥असत्कर्त्तासोभनंकरोति
॥तथायःअंगुलीक्रांतविलोचनामपिमेचकंनानावर्णचंडंनेक्षते
१म मध्येललाटंमणिबंधधारीनचाणिकांपन्नपतियःकलावी॥अहेतुकं

यःशवगंधिगात्रंसर्वत्रसीमंतितमूर्द्धजोवा यस्यमध्येललाटंललाटस्य
मध्येमणिभेबंधधारीसन्त्रालिकांकलाचींनपश्यति।यःअहेतुकंकारणं
विनाशवगंधिगात्रोभवति।वासर्वत्रसीमंतितमूर्द्धजोभवति।सर्वतःके
शमध्येसीमंताःपतंति अपिक्षरद्रोमनखःशरीरात्सद्यःश्रवद्रामवि
लोचनोवा॥निरीक्षतेसत्वममानुषंयोविश्रस्तनासानयनश्चतिर्वा यः
शरीरात्क्षरत्रोमनखोभवति।यस्यशरीरात्रोमनखाश्चपतंति।वाश्रव
द्रामविलोचनोभवति॥यश्चआमानुखंसर्वंरोदंजीवंपिशाचादिनिरीक्ष ॥७४॥

ते॥अथविश्रस्तनासानयनश्चतिर्भवति। आक्षिप्यमाणोदिक्षिदक्षि
णस्यांजागर्त्तियानेविकृतिःखरादौ॥निदिष्टदिष्टांतमसुंकुमार्यानार्यप्र
दानायवरंवृणीरन् यःखरादौयानेनिविष्टःविकृतोविकारीविकृतमू
र्त्तिर्दक्षिणस्यांदिशिआक्षिप्यमाणोजागर्त्तिआर्याःमहांतःनार्यप्रदानाय
अमुनेदिष्टदिष्टांतंप्रत्यासन्नमरणंवरंवृणीरन्नानांगीकुर्वंति छाया
निरीक्ष्यक्षयमंतरिक्षंपश्यन्वयोनिश्चलनेत्रपातः॥शुभ्राभ्रसच्छायमिह
स्वकायंपश्यन्सनश्चेच्चविकृतोविकाराः यःछायांनिरीक्ष्यक्ष

णमंतरिक्षंपश्यन्नश्रुन्नाम्रच्छायांश्रुन्नाम्रसमानंस्वकायंआत्मदेहंनपश्ये
त्सनश्येत्। विनाशमायाति। यतोविक्षतौसत्यांक्षुतःनिष्ठिवनेत्रपातः
प्रदक्षिणावर्त्तशरीररोमा हृषःस्वःफेननिलमूत्रपातः॥नात्यल्पयाक्षि
र्मनसागभीरोधीरोन्नतारंनरुचिर्यशस्वी कंन्याप्रदानायएवंविधो
नरोग्राह्यःकिलक्षणःप्रदक्षिणा॰सृष्टिक्रमेणदेहरोमाःतथाहृस्वनःफेनि
निलमूत्रपातः॥अपरंनात्यल्पयाक्षिः॥अपरंमनसागभिरः॥धीरोन्नतारंन ॥७५॥
रुचिः॥अपरंयशस्वीकीर्त्तिमान् ॥स्निग्धेक्षणत्वग्नखदंतकेशोयुवा

सुवासाःपरिवीतचेष्टः॥नस्त्रीमुखोनिःप्रभशांतिमूर्त्तिर्नचातिरुक्षेक्षणा
तारुरोवा॥ किंलक्षणःस्निग्धेक्षणत्वक्नखदंतकेशः॥तथायुवात
रुणः॥त्रिगुणाधिकवर्षायनदेयाकंन्याबुधैः॥किंसुवासाःशोभनवस्त्रातथाप
रिवीतचेष्टः॥तथानस्त्रीमुखः॥ना अमुखः॥अपरंअनिःप्रभशांतमूर्त्तिः॥
शोभनशांतदेहः॥अपरंनचातिरुक्षः॥अत्यर्थंरुक्षनेत्रतारकः ॐ
चित्रचारीशुचिरंगितज्ञोमहांहिहस्तानननाकुचक्षाः॥सर्वेपिसत्वाक्ष
मानूकुलीनःकंन्याप्रदानायनरोनरोगी कंन्याप्रदानायसुर्वाकुलक्ष

शौः नीरोवस्त्रेधिकारीस्यात्किंतु॥ अचिन्तचारी॥ तथाशुचिः॥ अगीतज्ञः॥ प्रा
वीण्येनलोकानांमनोनिघ्रायवित्॥ अपरंमहांहिवज्ञः॥ तथाकृतिवान्॥
तथानरोगी॥ उक्तंच॥ एतैरेवगुणैर्युक्तःसवर्णःश्रोत्रियोवरः॥ यत्नात्परीक्षितः
पुंस्त्रियुवाधीमान्जनप्रियः
तोष्टीष्टयुकरचरणाऽस्वरूक्षात्रकेशीनिःशौचारोमशांगीऽरुकुटिलच ॥७६॥
स्मश्रुश्यामोन्न
क्रूरसच्छन्नदृष्टिः॥ वामावर्त्तविशालोन्नतविकटचलद्भललाटास्टशं
तीनौवर्मत्यांगुलिभ्यामनियतबहुभुक्गेहनीगेहनीरुक्कं एवंवि

धागेहिनीगेहिनीरुक्व्याधिर्ईया॥ किंलक्षणा॥ स्मश्रुश्यामोन्नतोष्टी॥ तथा
ष्टयुकरचरणा॥ तथाऽस्वरूक्षात्रकेशी॥ अपरंनिःशौचा॥ शौचरहिता॥ तथा
ऽशा॥ अपरंवामावर्त्तविशालोन्नता॥ अंत्यांगुलीभ्यांउवीनस्टशंती एवंवि
धागेहिनीजंगमोव्याधिः यास्त्रिकुललाटोदरलंबिनीस्यात्सा कांतकां
तानुजतातहंत्री॥ नितंबिनीस्वस्यनितंबगुह्यादृश्यात्पतिंदीर्घगलाकुल
घ्नी यास्त्रीनितंबिनीस्त्रिकुललाटोदरलंबिनीसा कांतकांतानुज
तातहंत्रीस्यात्॥ गुल्फलंबिनकांतंहंति॥ ललाटलंबिनीकांतानुजंदेवरं

हुंति। उदरलंबिनी तातं पितरं हुंति॥ तथा स्वल्पनितंबा पुरुषापतिं हुंयात्। त
था दीर्घगला ऊलघ्नी ऊलघ्नी भवति। उच्चं॥ यस्या स्त्रिणि प्रलंबानि ललाट
उदरं स्फिजं॥ सा च मारयते त्रीणि देवरं श्वसुरं पतिं। सामुद्रिके निस्वा
तिह्रस्वाधमिनी पुरंध्री त्रयेण तत्रापि पृथुः प्रचंड॥ कपोलकूपा हसिते
घशीला कूर्मोदरी डुःखदरी डुरात्मा पुरंध्री स्त्री धमिनी श्री वा यां ॥७७॥
अतिह्रस्वा निस्वा भवति। तत्र श्री वा यां अतिपृथु अतिविशाला त्रयेण
प्रचंडा स्यात् अपरं हसितेषु कपोलकूपा स्यात्॥ तथा कूर्मोदरी डुरात्मा डुः

खकरीकृष्टनिधानं भवति रेखाभिरंगुष्ठतलेंगनानां पुंस्त्रीप्रसूति
र्विकलाल्पिकाभिः॥ अछिन्नभिन्नाभिरखंडमायुः खंडं तदन्याभिरमूभि
रन्याः अंगनानां अंगुष्ठतले रेखाभिः पुंस्त्रीप्रसूतिर्भवति। कीदृशी
भिः विपुलाल्पिकाभिः। विपुत्रापुत्रप्रसूति। अल्पाभिः स्त्रीप्रसवः। ताभि
रेखाभि अछिन्नाभिः अखंडं पूर्णं आयुः अपत्यानां भवति। अस्या स्त्रियः
अमूभिः रेखाभिः तदन्याभिः छिन्नभिन्नाभिः अखंडमायुर्न भवति॥
एकातिर्यक्तर्जनीयातिरेखा तर्जन्यंगुष्ठांतराले तदन्या॥ ते द्वे स्यातामा

युरैश्वर्यरेखितसौंदर्यसुंदरखेतयोःस्यात् एकास्तिर्यक्तर्जनीयातित
दन्यएकाअंगुष्ठांतरालंयातितेरेखेआयुरैश्वर्यरेखेस्यातांयातिर्यक्तत
र्जन्यभिमुखीसाआयुरैश्वर्यरेखायामध्यस्थासाऐश्वर्यरेखातयोःरेख
योःसौंदर्यतयोःआयुरैश्वर्ययोःसौंदर्यंस्यात्॥ऐश्वर्यरेखायामध्येवं
ऐश्वर्यरेखाशिखरेणमूलात्सुनक्तियासौपिंडवंशरेखा॥नीरंध्रबंधा
ग्रहबंधनायवंहीयसीवंशविवर्द्धनाय मूलात्मणिबंधात्यासौपिंडवं
शरेखाशिखरेणयुनक्ति॥ऐश्वर्यरेखायाःशिखरेणाग्रेणसहांगुष्ठतर्जन्यंत

॥२८॥

रालेयोगंप्राप्नोतिसानीरंध्रंबंधाद्दृढंबंध्यायभवतिसादृढामिकालिताक
लत्रसंयोगायभवति॥तथावंहीयसीबहुलंवंशविवर्द्धनायभवति क
निष्ठिकाजीवतिरेखयोःस्यात्मध्येमिथःकांतकलत्ररेखा॥अपत्यरीत्याक
रभेपरस्मिन्भवंतिसामाउलवगरेखा कनिष्ठिकाजीवतिरेखयो
स्यात्मध्येमिथःकांतकलत्ररेखा॥अप आयुरेखायामध्येयारेखासामि
थःपरस्परंकांतकलत्ररेखास्यात्॥स्त्रियःकांतरेखापुंसःकलत्ररेखा॥ता
वतीभिःरेखाभिःस्यात्॥तथाअपस्मिन्करभेमणिबंधकनिष्ठिकायामि

ध्येविभागेकरभःस्यात्तत्रयोरेखासाअपत्यरीत्याकथिता॥अपत्यप्रकारेण
सामाउलवगरेखाभवंति।ताःसोदररेखाज्ञातव्या॥करभेरेखासंख्याःसहो
दराभवेयुः अनामिकामूलविभूषणंस्यात्पुण्यस्यरेखातदवाप्तिहेतुः॥
निःसीमसीमंतितपंचसौख्यरेखाकैस्योर्ध्वरेखानकरोतिराज्यं अनामिका
मूलविभूषणयापुण्यरेखासातदवाप्तिहेतुर्भवति।तथाःनिःसीमसीमंति
तपंचसारेखाऊर्ध्वरेखाकस्यराज्यंनकरोति।मणिबंधादंधादंगुलीपर्यंतंऊ ॥७॥
र्ध्वरेखा।संज्ञाऊर्ध्वरेखाराज्यंराज्यंनुनक्ति अरुक्षगंभीरमनोहराभिः

रेखाभिरंतमधुपिंगलाभिः॥नचातिबक्रीभिरवामवामेषंगेषुपुंस्त्रीफलयोः
स्फुटत्वं अवामवामेषुअंगुष्ठपुंसादिदक्षिणांगेषुस्त्रीणांवामांगेषुए
वंविधाभिःरेखाभिःपुंस्त्रीफलयोःस्फुटत्वंनिर्णीतत्वंप्रकटत्वंनिर्देश्यं॥
कथनीयं।किंअरुक्ष॥अंतर्मध्येमधुपिंगलाभिःतथानअतिबक्रीभिः॥
नाल्पाभिः सरोजश्रीवृक्षःध्वजगजतिमिस्तंभकलशस्वगादर्शछत्रांऊ
शाकुलिशाचंगारगिरिभिःरथाश्वश्रीवृक्षव्यजनयवयूपघटभृत्तिभिर्न
रानार्यिराज्यंदधतिपदपाणिप्रभृतिभिः एतैःपदपाणिप्रभृतिभिःक

रस्त्रैर्नरनार्यश्चराज्यं दधति। एतैः वैः। तान्येव लक्षणान्याह॥ सरोजः श्रीवृक्षः। ध्व
जः गजः। तिमिः। स्तंभः। कलशः। स्वस्तिकः। आदर्शः। छत्रः। अंकुशः। ऊर्मिः। मृगारः। गि
रिभिः। तथा रथः। अश्वः। श्रीवृक्षः। व्यजनं। यवः। यूपः। चक्रः। तिभिः॥ लक्षणैर्महासौख्य
भाजो भवति अर्चितं वचनमुन्नतं मनो निर्विशेषविशदं विशांपतिः॥
अस्ति चेदथपराङ्मुखी मतिर्लक्षणैः किमपरैर्नयोषितां चेत्तदा यदि
एवमस्ति। तदा नृयोषितामपरैर्लक्षणैः किं। किं तत्। अर्चितं सर्वमानितं व
चनं तथा उन्नतं गंभीरं मनो नः सहसं कल्पचिंतितं अपरं वपुः शरीरं॥ ॥८०॥

शं निर्विशेषसुखदं स्वभावेन सर्वनयनसौख्यप्रदं॥ अन्यद्यदि अथप
राङ्मुखी धर्मनिरता मतिरस्ति॥ ततो लक्षणैर्विनापि सुखैः किरेव सर्वका
र्यसिद्धिः स्यात्। एवं सामुद्रिकलक्षणान्युक्तानि कन्यावरयोर्वरणनिमि
त्तान्यभिधत्ते वरस्य कन्या चरणे वरणे ऽर्गवयोर्दक्षिणे वेष्टितस्य॥
अदक्षिणं चेष्टितमिष्टमाऊस्त्रीयोः ऊमारी वृणुयाद्वयं चेत् यदि
ऊमारी वरं वृणुयात् तदा चदक्षिणं अदक्षिणं चेष्टं वामपक्षे चेष्टं ऊर्वं
तोतयोः कन्यावरयोः इष्टमनिष्टफलप्रदमाऊः शुभो गतिर्दक्षिणो

ष्टाऽऽमारीयत्रकार्यणी॥ अदक्षिणांयत्रतत्रवरयेनांवुवूर्षति यत्रवर
णीऽऽमारीकार्यिणीवरंवरयत्री। तदाशुनोगतिदक्षिणाश्रेष्ठा। यत्रवरःकंन्या
मेनांवुवूर्षति॥ तत्र अदक्षिणावामाश्रेष्ठा आरोप्याङ्गतङ्गुरितेगण
पतिंप्रस्थादिपात्रेशनैःसन्मार्जन्यवचेष्टितेयुवतयस्तिस्रःसकंन्यानिशि
॥निर्यातारजकादिवेश्मसुकरेस्थातमाभ्यर्चितंयांवाचंश्रृणुयुस्तदर्थ ॥८१॥
सदृशीसिद्धिःकिलोपश्रुतौ अङ्गतङ्गुरितैःप्रस्थादिपात्रेआढका
दिपात्रेसन्मार्जनीयुक्तेगणपतिआरोप्यतिस्त्रोयुवतयःसकंन्याःकंन्यास

दिताःनिशिरात्रौगणेशंअर्चितंपूजितंकरेहस्तेकृत्वानिर्यातःसत्यःरजका
दिवेश्मसुकारुदीनांगृहेषुयांवाचंश्रृणुयुःकिलइतिसत्येउपश्रुतौतदर्थ
सदृशीसिद्धिर्वक्तव्या॥ कार्यारंभेअनेनपरिणाउपश्रुतिर्विलोकितास
त्यंभाषयति॥ उक्तंच॥ रजकांत्यगृहेयदुक्तंबालकैरपि॥ तत्तथैवपरिज्ञे
यंसदालोकैरुपश्रुतौ॥ इतिग्रंथांतरे॥ उक्तंच॥ परिभाषायां॥ पलैःषोडश
भिःप्रस्थंप्रस्थैश्चतुर्भिराढकः॥ चतुर्भिराढकैर्द्रोणोमानमेवंप्रकीर्तितं
श्रुतित्रिदेवावसुवह्निमैत्रविश्वानिलक्षैर्वरणंऽऽमार्याः॥ तद्यावं

मन्येननुवेतसापियदाचिरेयुःस्वकुलकुमार्याः श्रुतित्रिद्वर्वावसुवह्नि
मैत्रविश्वानिलभैः कुमार्यावरणे कार्यी श्रवणाद्वर्वात्रयं धनिष्ठा ऋति
का। अनुराधा उत्तराषाढा स्वाति। एतैः स्वकुलकुमार्याः निजकुलोद्भवाः सा
धवः शिष्टाः यदाचरेयुः यदाचरंति अनुयेतसापि। नत्रवमन्येमनसापित
न्नविगणयेत्। उक्तंच। धनिष्ठाऋतिकामैत्रवैश्वावैष्णवमारुतैर्द्वर्वात्रये
णनिर्दिष्टंकन्यायावरणंबुधैः। कंन्यात्रदानमेकेविवाहत्वंवदंतिका
लज्ञाः। लग्नंविनावसिष्टंप्राहुर्मुनिनारदश्चैवं वेदिकांविरचयेत्

॥८२॥

यथातथास्यादियंत्रविवाहतःत्रदक्षिणे। स्वर्जनाश्रययवोह्निवर्णिकाघणवत्रि
दिवसेसुनाततः। वेदिकांचतुरिकांतथारचयेत्। यथाइयंत्रविवाहतःत्र
दक्षिणेस्यात्त्रवेत्रंकुर्वंतः। विवाहेवेदीवरुणप्रतिष्ठामात्रालयंमंगलमं
धनंच। एतानिपंचकुरुतेससौख्यंनाकुगृहग्निनानिर्गमदक्षिणेचगृह
निर्गमवामेचवसोद्वारंचवेदिकांकार्यीविवाहेविद्वद्भिर्गृहेवेद्वर्वदक्षि
णे। यदिपश्चिमतोद्वारंतथादक्षिणएवच। विवाहेवेदिकाकार्यीगृहनिर्ग
मदक्षिणे। इत्यादिनिगृह्यकारिकायां। जनाश्रयजवोह्निवर्णिकाविवाहा

तत्र अयतः ऋर्वषट्नवत्रिदिवसे पुनस्कः॥ उक्तं च॥ वर्णे षडमे विद्यां कुसुंभे व
यलाकरे॥ त्रितीयं नवमं षष्ठं नोद्वाहो वाशिनं शुभं कन्यकोक्तविधिवत्स
लोमजाऽऽजनं सयुवतिः समाचरेत्॥ भंतिवाशुभमविघ्नमानतामाहयज्ञ
कुलकर्मशांतयः - अत्र विवाहमहोत्सवे कन्यायुवतीसहितासतीवि
धिवत्शास्त्रोक्तविधिना पुलोमजाऽऽजनं समाचरेत्यतः कारणात्माहय ॥८३॥
ऽकुलकर्मशांतयः आनताः सत्यः अविघ्नं यथा भवति अशुभं भंतिगौर्यादि
माहऽऽजनं कुलदेवतावचर्चितानमस्कृतासतीनिर्विघ्नं यथा भवति विघ्नं

रामयति। ऽऽजुऽऽजा व्यतिक्रमो न कार्यः॥ उक्तं च॥ अऽऽजुया यत्रऽऽजुं ते ऽऽजु
ऽऽजा व्यतिक्रमः॥ तत्र त्रीणि घ वर्षं ते ऽर्निऽऽमरणं ध्रुवं
कर्मायस्तनुसहजस्मरगोमृगांकः स्त्रीपुंससंगमयु
ता यदि जीवदृष्टः॥ स्वक्षाणि शुक्रशनिदृष्टयुतानि कंन्यालक्ष्मी वधूग
हवकाणि न वांशकाः स्कः मृगांकश्चंद्रः वधूवरशाशिप्रश्नानिमित्तैका
लैकमायस्तनुसहजस्मरगः। कर्मदशमांशाय १ स्तनुः ५ सहजं ३ स्मरः
एतेषामन्यमतमेतेषु स्थितः जीवदृष्टः सन् पुंस्त्रीसंगमजीतानवा स्त्रीपु

रुषयोः संगमं करापयति। स्वर्क्षाणि शोभनग्रहधिष्ठानि शुक्रशशिदृष्टयुता
नि कन्यालग्नेभवंति॥ अथवा स्वर्क्षाणि निजर्क्षाणि वा। अथवा वधूगृह ८२
दृष्टाणनवांशकाः शशिशुक्रयुताः वधूशयेयुः युग्मर्क्षगौ शशि
सितौ द्विपदांगनांशौ स्यातां तदा शिपिशुनौ तनुमीक्षमाणौ॥ नारीनवांशमु
दितं स्वचराः परे पि स्त्रीणर्क्षगा विलसदुज्वलवीर्यभाजः युग्मर्क्षगौ स
मसैरशिस्थौ द्विपदांगनांशे वर्क्षमानेतनुलग्नमीक्षमाणौ तथा शिकथितौ ॥८४
भवतः। तथा परे पि स्वचराः अन्ये ग्रहाः लग्नेउदितं नारीनवांशं स्त्रीग्रहनव

स्वेः

लवंस्त्रीणर्क्षगाः स्त्रीराशिस्थाः पश्यंति॥ तदापि वधूशयेभवति॥ अपरं
किंभूताः। विलसदुज्वलवीर्यभाजः। विलसत्प्रोस्फुरत्तेजोज्वलं वीर्यं भजंति
एवं नरोनरदृकाणनवांशदृष्टिपुंस्वेचरैरुपनयंति निबिडं नीनां। याह्यंगिबा
लकपशुदृष्टतीगितं स्यात्प्रश्नक्षणे तदुतदुतथैव वधूवरस्य एवम्
मुनाघकारणपुस्वेचरैः पुरुषग्रहैर्नवदृकाणनवांशदृष्टिः निबिडं नीनां स्त्री
णां नराउपनयंति वरघाशिर्भवति प्रश्नक्षणे यह्यंगिबालचेष्टितं भवेत्
प्रश्नोदयादमृतिरोचिषिषण्मतिस्थिमूर्ध्नीचतुर्थमदनस्टशचावनेये॥ वस्तु

स्त्रयोरशुभसंगतयोर्नरस्यनाशःक्रमान्मुनिसहीमुनिसंमितष्टे त्रयोदया
त्रष्टिछालग्नात्त्रमृतिरोषिचंद्रषट्त्रचतिस्थिमूर्त्तेचतुर्थमदनस्टशाचाव ८२
सौमौर्त्तमानेत्रत्रसमयेत्रविनेयनौमेमदनस्टस्त्रिसप्तमस्थिसतितथातच
स्त्रयोःमुनिसंमितेष्टनाशस्यात् जामित्रगौबुधसितौविधवामसाध्वीसौ
॥८५॥ रिःकुजःसहजमीज्यबुधौधनाढ्यौ॥दीर्घायुषौवपुषिसुत्रसवांत्रसूतौस्त्रीजात ॥८
कौक्रमविलंखलुचिंत्यमस्मिन् जामित्रगौसप्तमस्थौविधुसितौस्त्रियं ॥८४
विधवांकुरुतःसौरिःशनिःसप्तमेत्रसाध्वीउच्चरितांकुरुतोकुजोनौमःसरु

जांरोगार्त्तांकुरुतोतथाईज्यबुधौवपुषिलग्नेदीर्घायुषौविधवःगुरुसौम्यौप्र
सूतौपुत्रनवनेसुत्रसवांसुपुत्रांकुरुतःतथापरंविवाहसमयेसकलंस्त्रीजा
तकौक्रंचिंत्यं मतिथिवारफलानिपदेपदेविरचितानिपरैरपिनोचिरे॥
सकलकर्मसुयस्तडपक्रमःसहविवाहमएषुवैभेदिने मतिथिवारफला
निपरैराचार्यैःपदेपदेस्थानेस्थानेविरचितानि॥इतिकारणात्मयातानिऊचि
रे॥नोक्तानितथासकलकर्मसुचालीयपर्पटैस्वाद्यमोदकादिषुमंडपादिकर
णेषुचयेतडपक्रमः॥विवाहार्थप्रारंभःसशुभेदिनेविवाहनक्षत्रेएकार्यःउक्तं

च॥ खंडनंदलमंडपोतथावेदिवर्णकयवारकादिकं। तन्निमित्तमिदयत्नवाद
कंसंविधेयमिदतद्विवाहनैः घायोविवाहपटलंतटलंबमानेस्तंबोपमं
नसहतेनचचालनानि॥ हेंदावनेपरमतातपपीड्यमानहंदावनेउरमतामिह
सस्मितश्रीः घायोबाहुल्येनविवाहपटलंदर्भस्तंबोपमंनदीतटेलंबमानो
योदर्भःस्तंबेनउपमीयतेअतोनयचालनानिनसहतेअतःकारणात्अती
वविचारंविधायघ्नतंचालनंकंपनंक्षमतेउपुनःसस्मितश्रीःसतांमतिःश्रीः
बुद्धिःसंपत्इहहंदावनेरमतांकिंभूतांहंदावनंपरमतातपमीड्यमानांहंदा

॥८६

नेअन्यत्रापिआतपेनपीड्यमानस्यजनस्यहृदुद्वर्णवनंरक्षुकंतापग्रामकं
भवति।तथाइदमपिविवाहहंदावनेमतांतरावपनांतरंसुखकरंजायते
अभूद्भूरद्राजमह
र्षिवंशोविश्वावतंसःऋतितत्ववेदी॥ औदीच्यचारित्रपथप्रवर्त्तीजैनाहनो
याज्ञिकचक्रवर्त्ती॥ भरजमहर्षिवंशोविश्वावतंसेचाज्ञिकचक्रवर्त्तीजनाहि
दोनोसंज्ञोभूत्वाकिंभूतःऋतितत्ववेदीऋतेर्वेदस्यतत्त्वंसारंवेत्तिजानाती
ऋतेउदीच्यचा०उदीच्यज्ञातेयचारित्रंसदाचारस्तत्पथिवर्त्तते॥

च॥ खंडनंदलमंडपोतथावेदिवर्णकयवारकादिकं। तन्निमित्तमिदयत्नवाद
कंसंविधेयमिदतद्विवाहत्रैः घायोविवाहपटलंतटलंबमानैस्तंबोपमं
नसहुतेनचचालनानि॥ हंदावनेपरमतातपपीड्यमानहंदावनेउरमतामिह
सस्मितश्रीः घायोबाहुल्येनविवाहपटलंदर्भैस्तंबोपमंनदीतटेलंबमानो
योदर्भःस्तंबेनउपमीयते। अतोनयचालनानिनसहते। अतःकारणात्अती ॥८६
वविचारंविधायघ्नतंचालनंकंपनंक्षमते। उपुनःसस्मितश्रीःसतांमतिःश्रीः
बुद्धिःसंपत्। इहहंदावनेरमतांकिंभूतं। हंदावनंपरमतातपपीड्यमानं। हंदा

नेअन्यत्रापिआतपेनपीड्यमानस्यजनस्यहृदुष्णवनंरहुकंतापग्रामकं
भवति। तथाइदमपिविवाहहंदावनेमतांतरातपनांतरंसुखकरंजायते
अत्रसूरद्वाजमह
र्षिवंशोविश्वावतंसःऋतितत्ववेदी॥ औदीच्यचारित्रपथप्रवेत्रीजनार्द्दनो
याज्ञिकचक्रवर्त्ती॥ भरद्वाजमहर्षिवंशोविश्वावतंसेचाज्ञिकचक्रवर्त्तीजनार्द्द
नोसंज्ञोभूत्। किंभूतः। ऋतितत्ववेदी ऋतेर्वेदस्यतत्त्वंसारंवेत्तिजानाति
ऋतेउदीच्यचा॰ उदीच्यज्ञातेयच्चारित्रंसदाचारस्तत्पथिवर्त्तते॥

अस्त्रिश्रिआदित्यइतिस्मृतस्यसूनुःश्रियादित्यइवद्वितीयः॥स्त्रिस्कंधपारंग
मरंगवल्लस्त्रदात्मजोराणिगइत्युदीये तदात्मजोराणिगइतिउदीयते
उत्यद्यते॥किंविशिष्टः॥स्त्रिस्कंत्रिधज्योतिषस्यहोरागणितसिद्धांतलक्षणस्यज्यो
तिःशास्त्रस्ययेपारंगामाःज्योतिर्विदःस्त्रिःसमंरंगेविवादविनोदेमल्लःप्रति
स्पर्द्धी श्रीकिरावःसुकविरध्ययनाधीनीतव्यूहानितर्पयतुमर्थपयःप्रवा॥
हैः॥दैवज्ञराणिगसुतःसुतपश्रियेऽस्मिन्वृंदावनेमुनिविनिवर्दुदेहे
दैवज्ञराणिगसुतःसुतपश्रियेस्मिन्वृंदावनेमुनिगवीनिवर्दुदोह॥किं

कर्हुं॥अध्ययनाधीनीतव्यूहानिपरसमूहान्अर्थपयःप्रवाहैस्तर्पयितुंअ
र्थपयोऽर्थस्यप्रवाहस्तेरर्थैर्वृणामर्थेमुनिर्गौर्धेनुस्तोर्थसारमेवपयो
ऽर्थवान् अबहुदृष्टिधियःकियदाप्यदःपदगभीरमधीरस्मिरंस्यते॥
विदग्धशास्त्रविदस्त्विदमेकदाश्रुतिगतंरसनासुनिवर्त्स्यति यस्यपुरु
षस्यधीर्बुद्धिःबहुदग्धनिनप्रवर्त्ततेतस्यास्यबहुदुःधीःबुद्धिःअदःग्रा
दगभीरिमपदगभीरत्वंकियत्इतिउक्त्वाअभिरंस्यते॥विरामंप्राप्नुवति॥
विग्धदग्धशास्त्रविदःविमलनिरवद्यशास्त्रज्ञस्यइदंवृंदावनेंएकदा[illegible]ति

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June 2017

· [illegible]रस्मनाशुनिवस्यति

सं[illegible]

[illegible] वर्षेशाके१५५०प्रवर्त्तमानेज्येष्ठवदि१०भौमदिनेलिखितं॥शुभमस्तु
[illegible]॥ ॥

भगवान जा [illegible]

[illegible]